

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

MAJA HORVAT

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

UVEDBA EVRA V NEMČIJI – PRIMERJAVA S SLOVENIJO

Ljubljana, maj 2008

MAJA HORVAT

IZJAVA

Študentka Maja Horvat izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleksandra Aristovnika in dovolim objavo le-tega na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 23. maj 2008

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. PROCES EVROPSKE INTEGRACIJE.....	2
2.1. ZDRUŽEVANJE EVROPE.....	2
2.2. GOSPODARSKO POVEZOVANJE.....	3
2.2.1 Ekonomska in denarna unija	3
2.2.2. Oblikovanje EMU	3
2.2.3. Maastrichtski konvergenčni kriteriji	4
2.2.4. Politična integracija EMU.....	5
2.2.4.1. Pakt stabilnosti in rasti	6
2.2.4.2. Zagotavljanje fiskalne discipline z Maastrichtsko pogodbo	6
2.2.4.3. Reforma Pakta stabilnosti in rasti.....	7
2.2.5. Zgodovina uvedbe skupne evropske valute	8
2.2.6. Ekonomske prednosti in pomanjkljivosti širitve evroobmočja	9
2.2.6.1. Prednosti uvedbe evra	10
2.2.6.2. Slabosti uvedbe evra.....	10
2.2.6.3. Teorija optimalnega valutnega območja	11
3. NEMČIJA.....	13
3.1. ZGODOVINSKI PREGLED	13
3.2. ZDRUŽITEV VZHODNE IN ZAHODNE NEMČIJE.....	13
3.3. PRIDRUŽITEV NEMŠKEGA GOSPODARSTVA OBMOČJU EVRA	15
3.3.1. Gospodarski položaj Nemčije po uvedbi evra.....	16
3.3.2. Dvojno označevanje kot instrument nadzora nad neupravičenim povišanjem cen	16
3.3.3. Spremembe pol leta po vpeljavi skupne valute	17
3.3.4. Spremembe eno leto po vpeljavi skupne valute	18
3.3.5. Šest let po vpeljavi evro gotovine	19
3.3.6. Rekordna inflacija v Nemčiji	19
3.4. PAKT STABILNOSTI IN RASTI ZA NEMČIJO	20
3.4.1. Kritična leta	20
3.4.3. Agenda 2010	21
4. SLOVENIJA	22
4.1. ZGODOVINA DENARJA V SLOVENIJI.....	22
4.2. EVRO – SLOVENSKI DENAR.....	23
4.2.1. Faze uvedbe evra v Sloveniji	24

4.2.2. Evrobankovci in kovanci.....	25
4.2.3. Dvojno označevanje kot instrument nadzora nad neupravičenim povišanjem cen	26
4.2.4. Spremembe pol leta po vpeljavi evra	26
4.2.5. Drugi val podražitev	27
4.3. PAKT ZA STABILNOST IN RAST V SLOVENIJI	31
4.3.1. Konvergenčni program.....	32
4.3.2. Zunanji šoki, notranje slabosti - inflacija.....	33
4.4. IZKUŠNJE NEMČIJE Z UVEDBO EVRA IN NJIHOVA APLIKACIJA ZA SLOVENIJO	36
4.4.1. Mnenja potrošnikov o zamenjavi nacionalne valute z evrom	37
4.4.2. Dejansko stanje	37
5. SKLEP.....	39
LITERATURA.....	41
VIRI.....	42
PRILOGE	1

SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

Tuji izrazi – slovenski prevod

Big bang scenario	Scenarij velikega poka
Court of Justice of the European Communities	Sodišče Evropske skupnosti
Derogation	Tečajni konvergenčni kriterij
Economic and Monetary union	Ekonomska in monetarna unija
European Commission	Evropska komisija
European Monetary Institute	Evropski monetarni inštitut
European Monetary System	Evropski monetarni sistem
European Stability Council	Evropski stabilizacijski program
Institut für Angewandte Verbrauchersforschung	Inštitut za potrošniške raziskave
Public Finance	Javne finance
Stability and Growth Pact	Pakt stabilnosti in rasti
Starter-Kits	Začetni sveženj evrokovancev

SEZNAM KRATIC

<i>Kratice</i>	<i>Ime kratice</i>
BDP	Bruto domači proizvod
BS	Banka Slovenije
ECB	Evropska centralna banka
ECOFIN	Svet gospodarskih in finančnih ministrov Evropske unije
ECU	Evropska denarna enota
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EMI	Evropski monetarni inštitut
EMS	Evropski monetarni sistem
EMU	Ekonomska in denarna unija
ERM	Mehanizem menjalnih tečajev
ERM II	Mehanizem tečajnih razmerij za države ES, ki niso članice monetarne unije
ES	Evropska skupnost
ESCB	Evropski sistem centralnih bank
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska unija
EU-15	Evropska unija s 15 članicami
EU-25	Evropska unija s 25 članicami
EU-27	Evropska unija s 27 članicami
EURATOM	Evropska skupnost za atomsko energijo
HICP	Harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin
MTO	Srednjeročni cilj
OCA	Optimalno valutno območje
RS	Republika Slovenije
SGP	Pakt stabilnosti in rasti
UMAR	Urad za makroekonomsko analizo in razvoj
ZPS	Zveza potrošnikov Slovenije

1. UVOD

Evroobmočje, eno od največjih gospodarstev, je nastalo 1. januarja 1999, ko je 11 držav članic v tretji fazi Ekonomske in denarne unije uradno prevzelo evro kot svojo valuto. Evro (oznaka €, mednarodna oznaka po ISO 4217: EUR) je zamenjal nacionalne valute, ki so državam in njihovim državljanom predstavljale večstoletne simbole in izražale njihovo suverenost. Dve leti pozneje so z uvedbo evrogotovine postali evrobankovci in evrokovanci del vsakdanjega življenja več kot 300 milijonov potrošnikov v evroobmočju. Uvedba evra je pomenila največji korak bliže k Evropski uniji, ter daje državljanom EU večji občutek skupne evropske identitete. Kljub temu, da je v Nemčiji uvedba bankovcev in kovancev evra potekala brez večjih težav in zapletov je pogled šest let po uvedbi evrskih bankovcev in kovancev na skupno evropsko valuto v nemški javnosti še vedno neenoten, kajti številni Nemci še vedno hrepenijo po nemški marki.

S 1. januarjem 2007 je v evroobmočje vstopila Slovenija. Že leta 2004 je izpolnjevala večino konvergenčnih kriterijev. Nekoliko oddaljena je bila le od izpolnjevanja inflacijskega kriterija, saj je bila inflacija v višini 3,6 odstotka precej nad dovoljeno mejo 3 odstotkov. Po vključitvi v evroobmočje se Slovenija ponovno srečuje s problemom prekomerne inflacije. Cene življenjskih potrebščin so se namreč od januarja do decembra 2007 zvišale za 5,6 odstotka, kar pomeni, da je Slovenija med 15 državami evroobmočja zabeležila najvišjo inflacijo. Potrebna je torej velika discipliniranost, solidarnost in odgovornost tako socialnih partnerjev kot vladne fiskalne in plačilne politike, da se Sloveniji ne zgodi portugalski scenarij.

Cilj tega diplomskega dela je aplikacija izkušenj uvedbe evra v Nemčiji na Slovenijo. Osredotočila se bom na učinke uvedbe evra na potrošnike in gospodarstvo. Predpostavljam, da se bodo Slovenci srečevali z enakimi problemi, kot so se srečevali potrošniki v Nemčiji. Prizadevala si bom odgovoriti na dve vprašanji, in sicer če prebivalci Slovenije ravno tako kot prebivalci Nemčije uvedbo evra kot posledico povišanja cen zaznavajo pristransko in, ali bodo srednjeročni zadani cilji v Nemčiji in Sloveniji trdni in v skladu s prenovljenim Paktom stabilnosti in rasti.

Diplomsko delo je razdeljeno na 4 poglavja. V drugem poglavju bom prikazala potek od sprejetja odločitve o ustanovitvi EMU vse do pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, ki določa, da poteka razvoj EMU v treh fazah. Preden se bom posvetila zgodovini uvedbe skupne evropske valute bom poglavje nadaljevala s politično integracijo EMU ter reformo pakta stabilnosti in rasti. Okvir fiskalnih politik v EU določa Maastrichtska pogodba, ki pa določa le kvantitativne kriterije za sprejem enotne valute, ne vsebuje pa nadaljnjih kvalitativnih navodil. Zato so članice menile, da je v tem kontekstu, nujno potreba nadgradnja Maastrichtske pogodbe. Pakt stabilnosti in rasti, sprejet 1997, je okreplil določila Maastrichtske pogodbe glede zagotavljanja fiskalne discipline, kot permanentne lastnosti EU.

Poglavje bom zaključila z ekonomskimi prednostmi in pomanjkljivostmi širitve evroobmočja ter nenazadnje s teorijo optimalnega valutnega območja.

V tretjem poglavju se bom osredotočila na proces uvedbe evra v Nemčiji, vplivu uvedbe evra na zvišanje cen ter kršenju Pakta stabilnosti in rasti. Na kratko bom predstavila nemško gospodarstvo pred in po uvedbi evra ter razkorak med dejansko in ocenjeno inflacijo. V zadnjem poglavju bom analizirala uvedbo skupne evropske valute v Sloveniji ter primerjala izkušnje uvedbe evra v Nemčiji s Slovenijo.

Diplomsko delo bom zaključila s potrditvijo ali zavrnitvijo hipoteze, ki sem si jo zastavila ob začetku pisanja diplomskega dela.

2. PROCES EVROPSKE INTEGRACIJE

2.1. ZDRUŽEVANJE EVROPE

Ideja o ustanovitvi EMU v Evropi je stara že več kot petdeset let. Zamislili so si jo politični voditelji, ki so leta 1952 ustanovili Evropsko skupnost za premog in jeklo (ESPJ), v katero je bilo vključenih šest držav – Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska.

V petdesetih letih in v letih, ki so sledila, se je združenje Evrope še okrepilo. Omenjenih šest držav je leta 1958 ustanovilo Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za atomsko energijo (EURATOM). Sčasoma so se odnosi med državami okrepili in poglobili v tolikšni meri, da so se povezale v Evropsko skupnost (ES), s sprejetjem Maastrichtske pogodbe leta 1993 pa v Evropsko unijo (EU). Povečalo se je tudi število držav članic. Leta 1973 so se pridružile Danska, Irska, Združeno kraljestvo, osem let kasneje pa še Grčija. Portugalska in Španija sta postali članici leta 1986, leta 1995 pa so se pridružile Avstrija, Finska in Švedska (Eurosistem, 2006, str. 4). Širitev se je nadaljevala 1. maja 2004, ko so k Evropski uniji pristopile Češka, Estonija, Ciper, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovenija in Slovaška. S 1. januarjem 2007 pa sta se priključili še Bolgarija in Romunija.

Pogoji za pristop k EU se imenujejo kopenhagenski kriteriji. Z njimi se od prihodnjih članic zahteva, da imajo (i) stabilne institucije, s katerimi zagotavljajo demokracijo, pravno državo, človekove pravice, spoštovanje in varstvo manjšin, (ii) delujoče tržno gospodarstvo, (iii) države pa morajo biti prav tako pripravljene na konkurenčne pritiske, da bi lahko prevzele s članstvom povezane obveznosti, vključno s cilji politične, EMU.

2.2. GOSPODARSKO POVEZOVANJE

Prvi poskus ustanovitve EMU je bil opisan v Wernerjevem poročilu¹ iz leta 1970, ki predvideva, da bodo tri faze izvedene do leta 1980. Toda zaradi velike valutne nestabilnosti po propadu brettonwoodskega sistema v zgodnjih sedemdesetih letih in svetovne recesije, ki jo je leta 1973 povzročila naftna kriza, prvotni načrti za vzpostavitev EMU niso bili nikoli izvedeni (Pierre, 1970, str. 34).

Leta 1979 je devet tedanjih članic EGS ustanovilo evropski monetarni sistem (EMS), da bi odpravile te nestabilnosti. Glavna značilnost sistema je bil mehanizem deviznih tečajev (ERM), ki je med valutami devetih držav uvedel fiksne, vendar prilagodljive devizne tečaje. V drugi polovici osemdesetih let se je v Evropski enotni listini iz leta 1986, s katero je bil ustanovljen enotni trg, ponovno pojavila ideja o ekonomski in denarni uniji (EMU). Toda pokazalo se je, da bi bile koristi enotnega trga največje le v primeru, da enotno valuto uvedejo vse sodelujoče države. Leta 1988 je Evropski svet Delorsovemu naročil, da prouči načine za uvedbo EMU. Na podlagi Delorsovega poročila, objavljenega leta 1989, so se pričela pogajanja o Pogodbi o Evropski uniji, s katero je bila ustanovljena EU in spremenjena Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti. Podpisana je bila februarja 1992 v Maastrichtu, veljati pa je začela 1. novembra 1993 (Eurosistem, 2006, str. 5).

2.2.1 Ekonomska in denarna unija

Kratica EMU uradno pomeni ekonomsko in denarno unijo. Ta izraz je seveda splošen, vendar z njim konkretno mislimo na evropsko ekonomsko in denarno unijo kot najvišjo obliko ekonomske integracije med državami članicami EU. Obstaja več različnih definicij tako ekonomske kot denarne unije. Najsplošneje rečeno je ekonomska unija skupni trg, na katerem velja prostost gibanja blaga, storitev, ljudi in kapitala med državami članicami, ki so se dogovorile tudi za nekatere skupne ekonomske politike. Denarna unija pa pomeni predvsem skupno valuto, skupno centralno banko in skupno devizno–tečajno politiko.

2.2.2. Oblikovanje EMU

Po neuspelem poizkusu oblikovanja EMU v sedemdesetih letih je prišlo do oživitve te ideje spet proti koncu osemdesetih. Deloresovo poročilo leta 1989 je pripravilo predlog oblikovanja EMU postopoma v treh fazah (Ekonomska in monetarna unija, 2006). V prvi fazi oblikovanja EMU, ki je trajala do 31. decembra 1993, so morale države članice EU predvsem odstraniti vse ovire prostega pretoka kapitala in tako zagotoviti liberalizacijo kapitalskih tokov. Poudarek je bil tudi na povečani koordinaciji posameznih ekonomskih politik in tesnejšem sodelovanju med centralnimi bankami. Prav tako so morale države članice sprejeti ustrezne ukrepe, ki zahtevajo ravnanje v skladu s prepovedjo financiranja javnega sektorja s strani

¹ Poročilo je poimenovano po Pierru Wernerju, takratnem ministrskem predsedniku Luksemburga.

centralne banke ter prepovedjo privilegiranega dostopa javnega sektorja do finančnih institucij.

Druga faza se je začela 1. januarja 1994 z ustanovitvijo Evropskega monetarnega inštituta (EMI), predhodnika Evropske centralne banke, ter končala 31. decembra 1998. Naloge EMI so bile: okrepitev sodelovanja med nacionalnimi centralnimi bankami, koordinacija monetarnih politik držav članic ter priprave na uvedbo skupne valute. Države so si v tej fazi morale prizadevati za izpolnitev konvergenčnih kriterijev ter zagotovitev neodvisnosti centralnih bank. Na zasedanju Evropskega sveta v Madridu decembra 1995 je bilo potrjeno, da bo ime skupne valute evro in bo enako v vseh uradnih jezikih EU ter bo nadomestilo generični izraz ECU². Na tem zasedanju je bilo tudi odločeno, da se tretja faza EMU začne 1. januarja 1999 (Ekonomsko in monetarna unija, 2006).

V zadnjo fazo so vstopile le države, ki so izpolnjevale konvergenčne kriterije. EMU ima enotno monetarno politiko in enoten denar – evro. Menjalna razmerja med valutami so določena in se ne spreminjajo več. Evropski monetarni inštitut je prešel v Evropsko centralno banko in skupaj s centralnimi bankami tvori Evropski centralno bančni sistem, katerega članice so vse centralne banke, tudi tiste, ki niso prišle v zadnjo fazo (Ekonomsko in monetarna unija, 2006). Tretja faza označuje začetek evropskega mehanizma deviznih tečajev (ERM II) in začetek veljavnosti Pakta stabilnosti in rasti. Prehod na tretjo stopnjo pa ni avtomatičen, ampak predvideva izpolnjevanje določenih kriterijev, in sicer maastrichtskih konvergenčnih kriterijev.

2.2.3. Maastrichtski konvergenčni kriteriji

Eden od razlogov za uvedbo omejitev je bil strah, da bi države po tem, ko so izgubile samostojnost vodenja denarne politike, vodile preveč ekspanzivno fiskalno politiko. Ker bi zaradi cilja stabilnosti cen morala posredovati ECB (kar pomeni, da bi se odgovornost za inflatorno delovanje določene države enostavno prestavila na nadnacionalno raven oziroma na ECB), bi imelo to posledice za ostale države unije, in drugi razlog je, da bi z njimi preprečile težave, ki bi lahko nastale ob kasnejši uvedbi enotne valute. Kriterije so postavili na področju fiskalne, monetarne in deviznotečajne politike. Države pa morajo izpolnjevati predpisane kriterije, da lahko preidejo na zadnjo fazo oblikovanja EMU. Konvergenčne kriterije ločimo na ekonomske in pravne (Kriteriji za uvedbo evra, 2007).

Z Maastrichtskim sporazumom so članice EU oblikovale konvergenčne kriterije, ki se nanašajo na doseganje: nizke stopnje inflacije, zdravih javnih financ, nizke stopnje obrestnih mer in stabilnih tečajev valut. Štirje ekonomski konvergenčni kriteriji so:

² Evro je s 1. januarjem 1999 nadomestil eku (ECU) v razmerju 1 : 1. V nasprotju z ekujem, ki je bil opredeljen kot košarica dvanajstih valut, je evro samostojna valuta. Eku je vključeval valute nekaterih držav (Velika Britanija, Danska, Grčija), ki niso uvedle evra oziroma ni vključeval valut nekaterih držav, ki so se pridružile območju evra.

Merilo stabilnosti cen pomeni, da ima država članica trajno stabilne cene in povprečno stopnjo inflacije, zabeleženo v obdobju enega leta pred konvergenčno oceno, ki ne presega 1,5 - odstotne točke stopnje inflacije v največ treh državah članicah z najboljšimi doseženimi rezultati glede stabilnosti cen.

Merilo proračunskega stanja pomeni, da v času pregleda država članica ni predmet odločbe Sveta o obstoju čezmernega primanjkljaja oziroma, da javnofinančni primanjkljaj ne presega treh odstotkov bruto domačega proizvoda (BDP), razen če je to razmerje znatno in neprestano upadalo ter doseglo raven blizu referenčne vrednosti ali, v drugem primeru, je prekoračitev referenčne vrednosti samo izjemna in začasna ter razmerje ostaja blizu referenčne vrednosti. Ob tem mora biti javni dolg članice manjši od 60 odstotkov BDP, razen če se to razmerje zadostno zmanjšuje in z zadovoljivo hitrostjo dosega referenčno vrednost.

Merilo sodelovanja v mehanizmu deviznega tečaja evropskega monetarnega sistema pomeni, da je država članica vsaj zadnji dve leti pred pregledom brez večjih napetosti upoštevala normalne meje nihanja, predvidene z mehanizmom deviznega tečaja evropskega monetarnega sistema. Država članica v tem času zlasti ne sme na lastno pobudo devalvirati dvostranskega osrednjega tečaja svoje valute glede na valuto druge države članice.

Merilo konvergence obrestnih mer pomeni, da ima država članica v obdobju enega leta pred pregledom povprečno dolgoročno nominalno obrestno mero, ki ne presega več kot dve odstotni točki dolgoročne obrestne mere v največ treh državah članicah z najboljšimi doseženimi rezultati glede stabilnosti cen. Obrestne mere (glej Prilogo 1) se izračunajo na podlagi dolgoročnih državnih obveznic ali primerljivih vrednostnih papirjev.

2.2.4. Politična integracija EMU

Proces monetarne integracije držav EU je korak proti politični integraciji držav, ki bo po mnenju evropskih politikov v prihodnosti vodila do federativne združene Evrope oziroma Združenih držav Evrope. Uvedba evra je sprožila povezovalne procese med državami znotraj EU, notranji trg in skupna evropska valuta zahtevata skupno in koordinirano ekonomsko politiko držav. Euro je osrednji instrument, ki naj bi zagotovil, da bo proces evropskega združevanja uspešen. Ekonomska integracija bo uspešna le ob nadaljnji politični integraciji, saj bodo brez nje posamezne vlade zasledovale predvsem svoje nacionalne interese.

Proces politične integracije držav članic EMU sloni na skupni fiskalni politiki držav in omejitvah, ki jih postavlja Pakt stabilnosti in rasti. V prvi fazi je skupna fiskalna politika namenjena zmanjševanju nestabilnosti, ki jih povzročajo proračunske nestabilnosti držav članic. Do sedaj je veljalo, da se posamezna nacionalna centralna banka s svojimi ukrepi podreja gospodarski politiki države, v EMU pa se morajo posamezne države s svojimi ukrepi podrežati ekonomski politiki Evropske centralne banke (ECB). Ker ECB ne more voditi take denarne politike na ravni EMU, ki bi zadovoljila potrebe vseh posameznih držav članic, se

pojavnajo težnje za oblikovanje političnega telesa na ravni EMU, ki bo omejil očitano pomanjkanje demokratičnega odločanja in nadzora nad delovanjem ECB. Skupna evropska ekonomska vlada, ki bo nadzirala delovanje ECB in zasledovala gospodarske interese vseh držav članic, bi bila prvi korak v politični integraciji EMU. Zmanjšanje skupnih proračunskih izdatkov posameznih držav in vlad na ravni EU, učinkovito delovanje notranjega trga, izgradnja socialnega modela blaginje v Evropi, proces širitve EU, oblikovanje skupne evropske vojske in koncepta skupne evropske zunanje politike zahtevajo organiziranje in izvajanje fiskalne politike na ravni EMU in ne na ravni posameznih nacionalnih vlad (Tietmeyer, 2005, str. 231).

2.2.4.1. Pakt stabilnosti in rasti

Pakt stabilnosti in rasti³ Evropskemu svetu omogoča regulacijo in nadzor proračunskih situacij ter implementacijo postopkov za zmanjšanje javnofinančnih primanjkljajev. Država članica mora pod okriljem Pakta stabilnosti in rasti, določiti srednjeročno strategijo proračuna blizu uravnovešenosti oziroma v presežku, tako da lahko v času depresije ohrani svoj javnofinančni primanjkljaj pod zgornjo mejo dopustnosti. Če je šok prevelik, pa je možno uporabiti tudi klavzulo, ki dopušča izjeme v izrednih primerih, in sicer kadar pade BDP letno za najmanj dva odstotka.

Pakt stabilnosti in rasti temelji na političnem sporazumu ter na dveh s tem povezanih uredbah, ki ju je Svet sprejel julija 1997 za izvajanje Pakta: Uredba (ES) št. 1466/97⁴, ki je namenjena nadzoru nad proračunskim stanjem držav članic in usklajevanju njihovih gospodarskih politik (preventivni vidik); Uredba (ES) št. 1467/97, ki se nanaša na izvajanje postopka v zvezi s čezmernim primanjkljajem, ko proračunski primanjkljaj države članice preseže referenčni prag treh odstotkov bruto domačega proizvoda (korektivni vidik) (Blyumental, 2004, str. 15–17).

2.2.4.2. Zagotavljanje fiskalne discipline z Maastrichtsko pogodbo

Zagotavljanje fiskalne discipline je določeno z doseganjem javnofinančnega proračunskega primanjkljaja glede na referenčno vrednost treh odstotkov BDP in z razvojem stopnje javnega dolga glede na referenčno vrednost 60 odstotkov BDP. Člen 104(2) določa, da je kriterij glede primanjkljaja dosežen, ko je javnofinančni primanjkljaj pod pragom treh odstotkov BDP ali pa vsaj konstantno in obsežno upada in se približuje tej vrednosti⁵. Člen 104(2)(a) določa, da je tri odstotna meja presežena, vendar pod zelo strogimi omejitvenimi pogoji. Razlog za povečanje ravni javnofinančnega primanjkljaja nad to mejo mora biti izjemen in začasen in se mora gibati blizu referenčne vrednosti in se mora takoj po odpravi prvotnega razloga, vrniti

³ Glede na vzdržnost proračunskih pozicij, so pravila ista kot konvergenčni kriteriji. Ta omejujejo: javnofinančni primanjkljaj v višini do 3 odstotkov BDP in javni dolg do 60 odstotkov BDP.

⁴ Natančneje razčlenjuje določbe Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti v zvezi z multilateralnim nadzorom in proračunsko disciplino ter definira vsebino programov.

⁵ Referenčne vrednosti so določene v prilogi Maastrichtske pogodbe – protokol o postopku presežnega javnofinančnega primanjkljaja.

pod to vrednost. Člen 104(2)(b) določa, da se mora stopnja javnega dolga posamezne države članice EMU gibati pod referenčno vrednostjo 60 odstotkov BDP ali pa se mora vsaj zniževati in približevati tej vrednosti v »zadovoljivem« tempu (Selmayr, 2002, str. 213–214). Javni dolg je definiran kot nominalni bruto dolg na koncu leta, konsolidiran med in znotraj sektorjev države⁶. Razlog za tako definiran javni dolg je razpoložljivost podatkov in problemov povezanih z definiranjem kot tudi zaradi dejstva, da je finančna nestabilnost povezana z bruto in ne neto določenim dolgom.

2.2.4.3. Reforma Pakta stabilnosti in rasti

17. junija 1997 je Evropski svet na zasedanju v Amsterdamu dosegel dogovor o Paktu stabilnosti in rasti v skladu z načeli in postopki pogodbe. Vendar je Evropski svet junija 2004 opozoril na potrebo po vztrajanju pri večji preglednosti in nacionalni odgovornosti do evropskega fiskalnega okvira ter po boljšem izvajanju njegovih pravil in določb. Dne 3. septembra 2004 je Komisija izdala Sporočilo »Krepitev gospodarskega upravljanja in pojasnitev izvajanja Pakta stabilnosti in rasti«, v katerem je zagotovila smernice za prihodnjo strukturo Pakta stabilnosti in rasti ter svetovala, da se okrepijo njegovi gospodarski temelji in se s tem utrdita njegova verodostojnost in izvajanje.

Evropska komisija (Commission of the European Communities, 2004, str. 4–7) je Svetu⁷ predlagala 6 točk za izboljšavo implementacije in fiskalnega nadzora nad državami v okviru Pakta:

- osredotočiti se na vzdržnost dolga in nadzorovati proračunsko pozicijo,
- dopustiti več specifičnih okoliščin za posamezno državo pri določanju srednjeročnega cilja uravnoteženega proračuna,
- upoštevati okoliščine in razvoj pri uveljavljanju postopka za prekomeren javnofinančni primanjkljaj,
- zagotoviti preventivne ukrepe, preden se proračunska pozicija preveč poslabša in izkoristiti presežke v konjunkturi za pripravo na reforme v zvezi s starajočim se prebivalstvom,
- okrepiti uporabo medsebojnega pritiska, nadzora med državami in zgodnjih opozoril,
- okrepiti usklajenost med ekonomskimi cilji in cilji proračunske politike Unije.

Poleg teh predlogov je Komisija izpostavila še potrebo po okrepitvi nadzora nad statističnimi podatki. Člani Sveta so se po dolgotrajnem usklajevanju mnenj na zasedanjih in sestankih (vse od poročila Komisije septembra 2004) dokončno dogovorili za izboljšave Pakta na izrednem srečanju 20. 3. 2005 v Bruslju in jih pod predsedstvom luksemburškega finančnega ministra Jeana Claudea Junckerja potrdili na vrhu 22. in 23. marca 2005 prav tako v Bruslju.

⁶ Definicije vlade, javnofinančnega primanjkljaja, investicij in dolga so podane v 2. členu Protokola o postopku presežnega primanjkljaja.

⁷ 20. marca 2005 je Svet sprejel Poročilo »Izboljšati izvajanje Pakta stabilnosti in rasti«. V tem poročilu je Svet upošteval krepitev upravljanja in nacionalne odgovornosti do fiskalnega okvira, okrepitev gospodarskih temeljev in učinkovitosti Pakta tako s preventivnega kot s korektivnega vidika, zagotovitev dolgoročne vzdržnosti javnih financ, spodbujanje rasti in izogibanja nalaganju prevelikih bremen prihodnjim generacijam.

V končni verziji reforme so upoštevani skoraj vsi predlogi Komisije iz septembrskega poročila 2004. Spremembe se nanašajo predvsem na časovne roke v proceduri in vsebinsko razlaganje izjemnih okoliščin. Cilj ECOFIN-a je bil okrečiti fleksibilnost, transparentnost in občutek nacionalnega lastništva, hkrati pa ne izgubiti kredibilnosti.

Po reformi Pakta stabilnosti in rasti se je leta 2006 proračunsko stanje v in znotraj EU znatno izboljšalo. Povprečni javnofinančni primanjkljaj EU se je leta 2005 z 2,4 odstotkov zmanjšal na 1,7 odstotkov (in z 2,5 odstotka na 1,6 odstotkov v območju EU), delež javnega dolga pa se je prvič po letu 2002 v obeh območjih zmanjšal. Ta razvoj je odražal nenehen napredek pri odpravi čezmernega javnofinančnega primanjkljaja. Po zaključku postopka v zvezi s čezmernim javnofinančnim primanjkljajem v Nemčiji, Grčiji in Malti, junija 2007, je v postopku v zvezi s čezmernim primanjkljajem še sedem držav v primerjavi s 13 pred reformo Pakta. Po reformi se je postopek zaključil tudi na Nizozemskem (2005), Cipru (2006) in v Franciji (januar 2007). Med preostalimi sedmimi državami so Italija, Poljska in Slovaška. V skladu z zadnjo posodobitvijo programov stabilnosti in konvergenčnih programov se samo za dve državi (Madžarsko in Češko) pričakuje, da bosta do konca leta 2008 imeli javnofinančni primanjkljaj višji od treh odstotkov BDP⁸.

2.2.5. Zgodovina uvedbe skupne evropske valute

EU je maja 1998 na srečanju na vrhu v Bruslju potrdila, da 11⁹ od takratnih 15 držav članic EU – Belgija, Nemčija, Španija, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Portugalska in Finska – izpolnjujejo pogoje za uvedbo enotne valute. Omenjene države so 1. januarja 1999 evro tudi sprejele kot skupno valuto. Grčija se jim je pridružila 1. januarja 2001, potem ko je izpolnila pogoje.

S 1. januarjem 2002 "stare" nacionalne valute držav evroobmočja niso več obstajale v obliki knjižnega denarja. V 12 državah članicah EU so bili v obtok dani evro bankovci in kovanci. Z uvedbo skupne valute so bila menjalna razmerja med valutami držav in evrom fiksno določena¹⁰ (glej Prilogo 2). Evro sistem¹¹ je prevzel določanje in izvajanje enotne denarne politike za evroobmočje. 1. januar 2002 je tudi pomenil začetek »dvojnega obtoka« (v obtoku je bila tako nova evro gotovina¹² kot domača gotovina držav in z obema je bilo možno

⁸ Spomladanske napovedi Komisije z dne 7. maja 2007 so bile manj optimistične in so to število povišale na pet: Portugalska, Češka, Madžarska, Poljska in Romunija.

⁹ Danska in Velika Britanija sta se odločili, da še ne bosta vstopili. Velika Britanija ima t.i. »opt-out« možnost, kar pomeni, da ji ni potrebno uvesti evra, tudi če izpolnjuje zahtevane konvergenčne kriterije in ni podvržena Paktu stabilnosti in rasti. Danska ni vstopila, ker ima t.i. »exemption«, vendar določila Pakta stabilnosti in rasti zanjo veljajo. Švedska pa formalno ne izpolnjuje tečajnega konvergentnega kriterija (»derogation from EMU«).

¹⁰ Posamezne valute imajo različno število decimalnih mest, ki se pri preračunavanju upoštevajo v celoti. Ker pa se vse preračunane vrednosti na koncu zaokrožijo na dve decimalki, se za zaokroževanje upošteva pravilo matematičnega zaokroževanja.

¹¹ Evro sistem tvorijo Evropska centralna banka (ECB) in nacionalne centralne banke držav članic EU, ki so uvedle evro.

¹² Ob začetku evro gotovine je bilo izdanih 14,89 milijarde bankovcev v skupni vrednosti 633 milijard evrov in 52 milijard kovancev v skupni vrednosti 15,75 milijard evrov.

plačevati) in umikanja domačih bankovcev in kovancev iz obtoka. Dokončno umik bankovcev in kovancev 12 držav članic EU iz obtoka je zaznamoval 28. februar 2002.

Območju evra se je 1. januarja 2007 pridružila tudi Slovenija, eno leto kasneje pa še Malta in Ciper¹³, tako da šteje EMU 15 članic. Euro kot zakonito plačilno sredstvo uporabljajo tudi: francoski čezmorski departmaji (Guadeloupe, Martinique, Francoska Gvajana in Réunion), Azori, Madeira, Kanarski otoki, Saint-Pierre-et-Miquelon, San Marino, Mayotte, Vatikan, Monako in Andora. Euro se kot plačilno sredstvo uporablja tudi v Črni gori in na Kosovu.

Drugo poročilo Evropske komisije o stanju praktičnih priprav za širitev evroobmočja navaja naslednje ciljne datume: Slovaška in Litva 1. januarja 2009; Madžarska načrtuje prevzem evra 1. januarja 2010, čeprav neuradna poročila pravijo, da se bo to zgodilo šele leta 2012 ali celo 2016; Poljska 1. januarja 2011; češka vlada je opustila ciljno leto 2010, rekoč, da do takrat zagotovo ne bo izpolnila pogojev.

2.2.6. Ekonomske prednosti in pomanjkljivosti širitve evroobmočja

Države z vstopom v različne oblike integracij izgubljajo dele lastne samostojnosti, kar je odvisno od vrste povezovanja. Najvišja stopnja povezovanj je EMU, ki omogoča največ koristi od delovanja skupnega trga. Vendar je za polno koriščenje prednosti, ki jih nudi omenjena integracija, potrebno prilagoditi številna področja ureditve držav, ki so vanjo vključene. S vključitvijo v EMU članice izgubijo lastno monetarno in devizno-tečajno politiko. Odločanje o omenjenih elementih ekonomske politike postane naloga celotne skupnosti. Države izgubijo možnost vplivanja na stanje gospodarstva z uporabo različnih kombinacij monetarne, devizno-tečajne in fiskalne politike (Hedwig, Winkler, 2001, str. 328). Slednja postane najpomembnejši element samostojnosti, ki ga lahko države članice uporabljajo za svoje gospodarske cilje.

Razprava o prednostih in pomanjkljivostih vključevanja v območje evra za pridružene države je bila doslej le načelne narave, saj je konkretne koristi in stroške skupne valute težko kvantificirati, še težje pa spraviti na skupni imenovalac. Nekateri prvi poskusi empirične analize prednosti in pomanjkljivosti vključevanja srednjeevropskih držav v območje evra pa so pokazale, da naj ne bi bile te države posebno izpostavljene nevarnostim specifičnih asimetričnih šokov, ker imajo strukturo izvoza v EU podobno strukturi znotraj EU in ker so njihova gospodarstva ciklično precej usklajena z gospodarstvi EU (Boden, 2004, str. 300–302). Ti argumenti dodatno povečujejo prednosti skupne valute v primerjavi z njenimi pomanjkljivostmi in dodatno govore v prid vključevanju teh držav v območje evra.

¹³ Končno menjalno razmerje malteške lire in ciprskega funta ostaja enako centralni pariteti obeh valut v ERM II: razmerje ostaja torej na ravni 0,4293 lire za evro ter 0,585274 ciprskega funta za evro. Valuti sodelujeta v ERM II od 2. maja 2005.

Primerjava prednosti in pomanjkljivosti ni relevantna za odločanje glede vključevanja v območje evra, pač pa le iz analitičnih razlogov, da bi države kandidatke lahko ugotovile, katere stroške in koristi iz skupne valute lahko pričakujejo, tako da se nanje čim boljše pripravijo in tako izboljšajo razmerje med pričakovanimi prednostmi in pomanjkljivostmi vključitve v območje evra. Prednosti in pomanjkljivosti skupne valute so za pridružene države kandidatke za članstvo v EU, najsplošneje rečeno, podobne prednostim in pomanjkljivostim skupne valute nasploh, torej podobne tistim, ki veljajo za same države članice EU.

2.2.6.1. Prednosti uvedbe evra

Prednosti skupne valute izvirajo predvsem iz odprave možnosti nihanja deviznih tečajev, negotovosti in stroškov zavarovanja pred temi nihanjem. Prav tako se zaradi skupne valute zmanjšajo problemi in stroški konverzije med nacionalnimi valutami območja evra. Cene, izražene v skupni valuti, postanejo popolnoma pregledne, s tem pa se sprostijo konkurenčni pritiski na izenačevanje oziroma znižanje cen na skupnem trgu. Iz teh razlogov se nacionalni trgi popolneje povezujejo v skupni trg, odpravijo se preostale ovire menjave, ki še izhajajo z monetarnega oziroma devizno-tečajnega področja. S tem se pospešuje mednarodna trgovina in investicije ter povečuje gospodarska rast, ekonomska integracija teh držav pa se še nadalje pogloblja. Na makroekonomskem področju so pričakovane prednosti predvsem v nižji inflaciji in obrestnih merah, kar vpliva na makroekonomsko stabilnost in višjo ekonomsko rast. Omenjajo se še nekatere druge manj izrazite prednosti, kot so udeležba v dohodku iz izdajanja skupne valute, prihranki pri mednarodnih monetarnih rezervah in udeležba pri prednostih mednarodne uporabe skupne valute (Der Weg zur neuer Währung, 2007). Glavne prednosti, ki jih državam prinaša monetarna integracija, so: odprava deviznih tečajev znotraj EMU, njihovih nihanj in stroškov v zvezi z njimi; odprava stroškov konverzij med valutami; popolna preglednost in primerljivost cen med državami; nižje obrestne mere, ker odpadejo rizične premije in povezanost posameznih nacionalnih gospodarstev v skupni trg (Evro – moj denar, 2006).

2.2.6.2. Slabosti uvedbe evra

Pričakovane pomanjkljivosti so povezane z izgubo monetarne suverenosti in njenimi posledicami: izgubo lastne valute, izgubo možnosti vodenja neodvisne monetarne politike in izgubo možnosti uporabljati devizni tečaj kot instrument plačilnobilančnega prilagajanja (Die Euro Bargeldeinführung, 2001). Izguba lastne valute je boleča že zaradi njenega simbolnega in prestižnega pomena. Izguba monetarne politike pomeni, da država ne bo mogla izbirati usmeritve svoje monetarne politike (ekspanzivna ali restriktivna) oziroma določati ravni svojih obrestnih mer glede na potrebe lastnega gospodarstva, temveč se bo morala podrežati skupni monetarni politiki. Izguba deviznotečajne politike pomeni, da država zaradi prehoda na skupno valuto izgubi možnost uporabljati devizni tečaj kot instrument za uravnavanje gospodarske konkurenčnosti svojega gospodarstva. V kolikšnem obsegu te pomanjkljivosti pomenijo resničen strošek skupne valute, je odvisno še od dveh momentov: a) nevarnosti, da bo država izpostavljena specifičnim asimetričnim šokom, tj. plačilnobilančnim motnjam, ki

prizadenejo le to državo, ne pa tudi drugih držav članic monetarne unije, in b) možnosti delovanja alternativnih mehanizmov plačilnobilančnega prilagajanja, ki morajo nadomestiti devizni tečaj, ko ga država ne more več uporabljati zaradi vstopa v monetarno unijo (Evro – moj denar, 2006). V teoriji so taki alternativni mehanizmi prilagajanja lahko fiskalni transferji znotraj monetarne unije, mobilnost delovne sile in fleksibilnost plač. V EMU pa v praksi ni mogoče pričakovati, da bi fiskalni transferji in migracija delovne sile lahko igrali omembe vredno vlogo, tako da fleksibilnost plač, tudi navzdol, ostaja tisti rezidualni mehanizem, ki bi moral preprečevati padec gospodarske rasti in zaposlenosti v državi, ki bi bila izpostavljena neugodnemu asimetričnemu šoku.

2.2.6.3. Teorija optimalnega valutnega območja

Teorija optimalnega valutnega območja bi naj z analizo koristi in stroškov dala osnovo denarni integraciji. Če so pričakovane koristi večje od stroškov vključevanja v monetarno integracijo, naj se država vanjo vključi. Glavna prednost vključevanja v monetarno integracijo izhaja iz stabilnosti deviznega tečaja, glavna slabost pa je izguba monetarne suverenosti. Opredeljuje nekatere strukturne lastnosti gospodarstva, ki govorijo v prid ali zoper njegovo vključevanje v širšo monetarno unijo. Poudarja različne strukturne lastnosti gospodarstva, kot kriterij za odločitev med fiksnim in drsečim deviznim tečajem (Buiter, 2003, str. 16–17). Najpomembnejše strukturne lastnosti so velikost gospodarstva, njegova odprtost, diferenciranost proizvodnje, geografska koncentracija menjave, mobilnost dela in fleksibilnost plač. Država, ki je majhna, odprta in diferencirana v proizvodnji in izvozu, je po omenjeni teoriji primerna za fiksni devizni tečaj in za vključevanje v monetarno unijo. Fiksni devizni tečaj, kot predpogoj v vsaki monetarni uniji, pospešuje ekonomsko integracijo in vključenost v skupni trg. Na drugi strani pa pomeni izgubo monetarne suverenosti, saj zmanjšuje avtonomnost denarne in tečajne politike med državami.

Predpogoji za vstop v optimalno valutno območje (Francke, Ketznel, Kotz, 1998, str. 184–186):

- usklajenost inflacijskih stopenj (usklajenost inflacijskih stopenj med državami omogoča uravnovešenost plačilnih bilanc),
- stopnja mobilnosti proizvodnih faktorjev med državami (višja je mobilnost, bolj so države primerne za monetarno integracijo, ker omogoča plačilnobilančno ravnotežje brez mehanizma deviznega tečaja),
- odprtost in velikost gospodarstva (odprta gospodarstva so bolj naklonjena fiksnim deviznim tečajem, majhna gospodarstva pa so bolj odprta in zato primernejša za integracijo),
- stopnja diferenciranosti proizvodov in porabe (gospodarstva z večjo diferenciranostjo so bolj primerna za integracijo, kajti diferenciranost jim omogoča lažjo obrambo pred nekaterimi asimetričnimi šoki),
- prilagodljivost cen in plač (cene in plače naj bi bile med regijami čim bolj prilagodljive, ker to izključuje potrebo po uporabi deviznega tečaja),

- stopnja tržne integriranosti in ekonomska struktura gospodarstev (države s podobno strukturo gospodarstev so boljše kandidatke za monetarno unijo in so bolj nagnjene k simetričnim šokom, kar zmanjšuje stroške monetarne unije),
- fiskalna integracija (višja je stopnja fiskalne integracije med državami, večja je možnost lažjega premagovanja šokov preko fiskalnih transferjev),
- variabilnost deviznega tečaja (čim manjša je, bolj je država primerna za monetarno integracijo),
- politični faktorji (v uspešnih monetarnih unijah politični faktor dominira nad ekonomskim).

Razloge za vključevanje v enotno valutno območje lahko razdelimo v tri glavne skupine (Selmayr, 2002, str. 215):

- politične,
- mikroekonomske in
- makroekonomske razloge.

Politični razlogi se dotikajo vprašanj o spremembi denarne ureditve in poseganja na področje državne suverenosti. Koncept državne suverenosti je širok in običajno presega okvire ekonomske analize. Mikroekonomski razlogi vključevanja v enotno valutno območje temeljijo na predpostavki, da so prihranki zaradi uporabe skupne valute večji od enkratnih stroškov prehoda na skupno valuto. Med najpomembnejše prihranke štejemo prihranke zaradi zmanjšanja transakcijskih stroškov, prihranke zaradi znižanja informacijskih stroškov ter povečanih konkurenčnih pritiskov na zniževanje cen zaradi njihove povečane transparentnosti. Makroekonomski razlogi so povezani predvsem z vprašanjem učinkovitosti makroekonomskih politik. Optimalno valutno področje temelji na kriterijih, ki bi morali zagotavljati učinkovitost delovanja ekonomskih politik, kljub odpovedi lastne denarne politike.

Teorije optimalnega valutnega območja pri opredeljevanju stroškov in koristi monetarne integracije izhaja iz vprašanja, ali bo država izpostavljena simetričnim in/ali asimetričnim šokom, in kateri so tisti alternativni mehanizmi, ki jih lahko v tem primeru aktivira. Dejavniki, ki ga pri tem izpostavljajo, so strukturne značilnosti posameznega gospodarstva, ki vplivajo na izbor mehanizmov zoper asimetrične šoke in njihovo učinkovitost pri prilagajanju. Poudarja se predvsem fleksibilnost trga delovne sile, in sicer tako mobilnost produkcijskih faktorjev kot fleksibilnost plač, ter možnost uporabe lastne stabilizacijske in skupne fiskalne politike monetarne politike kot celote. Glede na to lahko ugotovimo, da EU kot celota ne predstavlja modela optimalnega valutnega področja, saj sta mobilnost delovne sile¹⁴ in fleksibilnost plač prenizka, nacionalna fiskalna politika pa omejena s pravili skupne fiskalne politike, ki deluje v zelo omejenem obsegu. Nasprotno velja za posamezne države članice EU, ki predstavljajo majhna odprta gospodarstva, in za katere je monetarna integracija primerna, saj bi jim monetarna suverenost pomenila manj kot integrativne prednosti, ki jih prinaša skupna valuta.

¹⁴ Mobilnost ljudi je omogočena le znotraj schengenskega območja in ne tudi na celotnem območju EU.

EMU za Slovenijo predstavlja optimalno valutno področje. Slovenija predstavlja majhno gospodarstvo, ki je glede na raven razvitosti primerljivo z drugimi članicami EMU, ima precej bolj odprto ekonomijo in je močno vpeto v trgovanje z EU. Sposobnost lastne absorpcije je zadostna, saj je gospodarstvo robustno, makroekonomska situacija uravnotežena in fiskalna politika sposobna odziva na eventualne šoke. Tudi ZDA za razliko od evropske monetarne unije predstavljajo predvsem zaradi fleksibilnosti trga dela optimalno valutno območje.

Teorija optimalnega valutnega območja pravi, da morajo imeti države diverzificirano proizvodnjo, da lahko postanejo del enotnega valutnega območja in uspešno preprečujejo asimetrične šoke. Vendar pa prav ta teorija spregleda dejstvo, da lahko prav enotno valutno območje spodbuja specializacijo nekaterih sektorjev, saj enotna valuta in prost pretok kapitala, blaga in storitev omogočita, da podjetja sledijo ekonomiji obsega in izrabijo prednost rastočih in razvitih območij. Eden izmed kriterijev za vstop v enotno valutno območje torej lahko privede do rezultata, da samega sebe izniči in onemogoči obstoj monetarne unije.

3. NEMČIJA

3.1. ZGODOVINSKI PREGLED

V osemdesetih letih je Nemčija doživljala obdobje zmerne gospodarske rasti, kar ji je omogočilo precejšnjo konsolidacijo javnih financ. Znižale so se davčne obremenitve, državni izdatki pa so se zmanjšali iz 50 odstotkov BDP v zgodnjih osemdesetih letih na 45 odstotkov BDP konec desetletja. Proračunski primanjkljaj se je postopno znižal, dokler ni leta 1989 zabeležil celo majhen presežek. Tudi javni dolg, izražen v odstotkih BDP, je začel upadati. Inflacija je bila nizka (Tietmeyer, 2005, str. 229).

Leta 1982 je prišla na oblast Kohlova vlada predvsem zaradi predvolilnih obljub o znižanju nezaposlenosti. Izboljšali so primarno bilanco in stabilizirali raven javnega dolga. Takšen konsolidacijski učinek so dosegli predvsem z znižanjem prejemkov socialnega varstva iz 17,3 odstotkov BDP v letu 1982 na 16,3 odstotkov v letu 1984. Bistveno pa je pripomoglo tudi izboljšanje gospodarske rasti. Po tem letu so socialni izdatki ostali nekje na ravni 16 odstotkov BDP, do leta 1989. Takšno izboljšanje javnih financ pa je pospešilo znižanje davkov. Vendar pa je bil ta uspeh bolj kvantitativne kot kvalitativne narave (Bünger, von Hagen, Strauch, 2005, str. 11).

3.2. ZDRUŽITEV VZHODNE IN ZAHODNE NEMČIJE

Dve dejstvi lahko nazorno pokažeta razliko v gospodarski razvitosti na novo združenih držav. Prvič, delovna produktivnost in BDP na prebivalca Vzhodne Nemčije sta dosegla le tretjino ravni delovne produktivnosti in BDP na prebivalca Zahodne Nemčije. Drugič, industrijski

kapital in javna infrastruktura nista dosegla niti 50 odstotkov industrijskega kapitala in infrastrukture Zahodne Nemčije. Življenjski standard Vzhodne Nemčije je bil neprimerno nižji od življenjskega standarda Zahodne Nemčije.

Po združitvi Vzhodne in Zahodne Nemčije pa je prišlo do poslabšanja javnih financ. Vključitev je namreč povzročila ogromen porast celotnih transferov, posebej pa nadomestil za brezposelnost. Največji delež transferov je bil namenjen gospodinjstvom. Drugi večji porabnik državnih sredstev je bilo financiranje primanjkljaja Vzhodne Nemčije. Tretji največji porabnik proračunskih sredstev Zahodne Nemčije pa so bile subvencije podjetjem Vzhodne Nemčije.

Dodaten šok za Vzhodno Nemčijo je po združitvi povzročila monetarna politika. Ko sta se leta 1990 oba dela sporazumela o ekonomski, monetarni in socialni uniji, je Vzhodna Nemčija prevzela nemško marko. Veliko prejšnjih državnih podjetij ni preneslo tega šoka. Na začetku leta 1991 je delovna produktivnost upadla na 22 odstotkov produktivnosti zahodnega dela. Kljub gospodarski depresiji so se realne plače vzhodnega dela skoraj podvojile.

Raven državnih izdatkov je med leti 1990 in 1997 narasla iz 44,5 odstotkov na 49,3 odstotke BDP. Vsi transferi in subvencije, ki so vključevali tudi zdravstvene storitve, so povečali rast izdatkov. Leta 1997 se je proračunski primanjkljaj gibal okoli treh odstotkov BDP (- 2,7 odstotkov), vendar to ni bila samo posledica povečanja stroškov zaradi združitve, saj je bil večji del transferov črpan iz posebej za to ustanovljenih skladov, in ti stroški so bili šele leta 1995 uradno vključeni v državne račune. Ko so bile te in številne druge obveznosti končno vključene v sistem, je javni dolg narasel iz 41,5 odstotkov v letu 1990 na 57 odstotkov BDP v letu 1995 (Commission adopts report on government finances in Germany as a first step of the Excessive Deficit Procedure, 2007, str. 1–2).

Poslabšanje javnih financ Nemčije se je začelo v bistvu že leta 1998, vendar je ostajalo prikrito s pomočjo ugodne gospodarske klime in drugih začasnih vplivov. Po drugi strani pa je bilo povečanje primanjkljaja po letu 2001 predvsem posledica cikličnih in določenih začasnih dejavnikov (plačilo odškodnin vojnim prisilnim delavcem in stroški zaradi poplav). V obdobju med 2001 in 2003 sočasni dejavniki prispevali kar 2,25 odstotkov BDP k povečanju proračunskega primanjkljaja. Nemški primanjkljaj je že v letu 2001 dosegel visoko vrednost, ki se je močno približala referenčni meji še dovoljenega primanjkljaja in je presegla primanjkljaj iz jesenske napovedi v višini 1,5 odstotkov BDP. Izkazalo se je, da primanjkljaj ni bil posledica ostrega padca ekonomske aktivnosti ali nenavadnih dogodkov izven nadzora države, ampak pomanjkljive discipline iz obdobja 1998 – 2000, ko je Nemčija beležila spodbudno rast, a tega ni izkoristila za izboljšanje proračunske pozicije. Strukturni primanjkljaj se je večal že od leta 2000. V letu 1999 je znašal 1,4 odstotka BDP, v letu 2001 pa že 2,8 odstotkov BDP. V letu 2001 in 2002 je Nemčija izvedla davčno reformo, ki je prinesla občutno zmanjšanje prihodkov iz naslova davkov na pravne osebe, hkrati pa so se povečali izdatki za zdravstveni sektor (The situation of germany and France in relation to

their obligations under the deficit procedure following the judgement of the Court of Justice, 2004, str. 4–5).

3.3. PRIDRUŽITEV NEMŠKEGA GOSPODARSTVA OBMOČJU EVRA

Nemčija je uvedla evro po tako imenovanem madridskem scenariju. Značilnost uvedbe evra po madridskem scenariju je dolgo triletno prehodno obdobje, z značilnimi tečaji nacionalnih valut v evru, v katerem je bil evro formalno že denarna enota 12 držav in je ostajal kot knjižni denar. V tem prehodnem obdobju je Nemčija opravila tudi vse potrebne praktične prilagoditve. Ker evro bankovcev in kovancev v prehodnem obdobju še ni bilo, je v tem času natiskala bankovce in kovala kovance, v vsakdanjem življenju pa uporabljala kovance in bankovce, ki so se glasili na nacionalno denarno enoto, nemško marko (Tietmeyer, 2005, str. 241–243). Evropski svet je 3. maja 1998 določil katere države izpolnjujejo konvergenčne kriterije¹⁵ in 31. decembra 1998 določil nepreklicni tečaj nacionalne valute v evrih. Menjalno razmerje nemške marke z evrom je bilo določeno z Uredbo Sveta (ES) št. 2866/98¹⁶ in znaša: 1 EUR = 1,95583 DEM. 1. januarja 1999 je bil uveden evro kot vrednostna enota in knjižni denar, takrat se je začelo tudi predhodno obdobje¹⁷, ki je trajalo do 31. decembra 2001. 17. decembra 2001 je bilo v obtok danih 53,5 milijona »Starter-Kits¹⁸« paketov. V gotovinski obliki je bil evro uveden šele 1. januarja 2002, ko se je začelo obdobje dvojnega obtoka.

Nemčija je evro uvedla 1. januarja 2002. V obtok je bilo danih 2,5 milijarde evro-bankovcev v vrednosti 151,4 milijarde evra in 15,5 milijarde evrokovancev¹⁹ v vrednosti 4,8 milijarde evra ter težkih 71 500 ton. Iz obtoka pa je bilo vzetih 2,7 milijarde kosov bankovcev vrednih preko 260 milijard nemških mark in 49,1 milijarde kosov kovancev vrednih 9,5 milijarde nemških mark ter težkih 98 500 ton. Slovo od nacionalne valute, čeprav ponekod z mešanimi občutki, je potekalo brez težav, saj se je evro gotovina dodobra uveljavila že kmalu po svojem rojstvu. Tudi uvedba bankovcev in kovancev evra je potekala brez večjih težav in zapletov. Ta največja zamenjava denarja v zgodovini je bila namreč izjemno skrbno pripravljena, k uspešnemu prehodu pa je pripomoglo tudi navdušenje ljudi nad novo valuto, šolanje in informiranje osebja ter zadostna količina evro gotovine. Šest let po uvedbi evra v Nemčiji kar 60 odstotkov ljudi pozitivno sprejema evro, le 48 odstotkov ljudi je še preračunava zneske v nemško marko, medtem ko se procent ljudi, ki preračunavajo pri cenah preko 100 evrov

¹⁵ Člen 122(2) določa: »...Po posvetovanju z Evropskim parlamentom in po razpravi na Svetu, Svet v sestavi predsednikov držav in predsednikov vlad s kvalificirano večino na predlog Komisije EU odloča, ali država članica z derogacijo izpolnjuje potrebne pogoje na podlagi kriterijev, določenih v členu 121(1) in abrogira derogacijo dotične države članice.« Člen 123(4) določa: »Svet s soglasjem držav članic brez derogacije in dotične države članice na predlog Evropske komisije in po posvetovanju z ECB določi konverzijske tečaje, ki so nepreklicno fiksni...« (Načrt uvedbe evra, 2005, str. 6).

¹⁶ Council Regulation (EC) No 2866/98 of 31 December 1998 on the conversion rates between the euro and the currencies of the Member States adopting the euro, OJ L 359 31.12.1998.

¹⁷ Uredba Sveta (EC) 974Ž/98 o uvedbi evra je določila obdobje med 1. januarjem 1999 in 31. decembrom 2001 kot prehodno obdobje. Zaradi absolutno določenega prehodnega obdobja navedena definicija ne velja več in tudi ni več uporabna, saj evro gotovina že obstaja (Načrt uvedbe evra, 2005, str. 6).

¹⁸ Nakup paketa evro kovancev za 20 nemških mark (10,23 evra).

¹⁹ Nemčija ima iste podobe na posameznih skupinah kovancev, in sicer hrastov list na rdečih kovancih, Brandenburška vrata na rumenih in orla na dvobarvnih kovancih.

poveča na 74 odstotkov. Simpatijo je evro pridobil pri potovanjih in na dopustu predvsem zaradi lažje primerljivosti cen. Veliko pa jih je navdušenih nad tem, da je nova skupna valuta neke vrste protiutež dolarju in jenu.

Nekaj začetnih težav pri uvedbi nove valute je sicer bilo: prve dni je v bankah in predvsem bankomatih primanjkovalo evro denarja, v trgovinah in bankah so bile vrste neobičajno dolge, prilagajanje avtomatov je potekalo razmeroma počasi, pojavili so se prvi ponaredki, čeprav slabi, čakalne vrste za uničenje nacionalnih valut so pa bile prav tako dolge (Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 4–8).

3.3.1. Gospodarski položaj Nemčije po uvedbi evra

Kljub temu, da so bile nemške napovedi za 2002 bolj optimistične: 1,25-odstotna stopnja rasti in 2-odstotni javnofinančni primanjkljaj, se je kasneje izkazalo, da je bil nemški spodrseljaj velik, saj je dejanski javnofinančni primanjkljaj omenjenega leta znašal 3,7 odstotkov BDP (glej Prilogo 3). Eden izmed vzrokov za prekomeren javnofinančni primanjkljaj v letih 2003 in 2004 je bila negativna oziroma šibka gospodarska rast (glej Prilogo 4). Spomladanska napoved Komisije je za leto 2003 predvidela 0,4-odstotno rast in za 2004 rast v višini 2 odstotkov, a so že jesenske napovedi bile popravljene na 0,0 odstotkov in 1,6 odstotka. Poleg visokega javnofinančnega primanjkljaja pa je 60 odstotkov BDP mejo presegal tudi javni dolg (glej Prilogo 5).

V letu 2004 je Nemčija ponovno beležila javnofinančni primanjkljaj v višini 3,7 odstotkov BDP kljub višji gospodarski rasti od napovedane. Do izboljšanja proračunske pozicije ni prišlo, ker so se prihodki iz naslova davka na dodano vrednost in trošarine za nafto in tobak izkazale za nižje od planiranih. Prav tako se ni izboljšalo stanje na trgu dela, zato so se posledično državna izplačila za nadomestila za brezposelne povečala.

3.3.2. Dvojno označevanje kot instrument nadzora nad neupravičenim povišanjem cen

Z dvojnimi informativnimi označevanjem cen²⁰ se doseže urejen prehod zamenjave denarne enote, postopno prilagajanje in priprava potrošnikov na vrednotenje cen blaga in storitev ter s primerljivostjo cen se prepreči zviševanje inflacije zaradi uvedbe evra. Izkušnje držav, ki so evro uvedle leta 2002, kažejo, da so se cene nekaterih dobrin sicer povišale, vendar je vzrok za to težko pripisati izključno prehodu na drugo valuto. Leta 2002 je bila letna rast cen v Nemčiji 2,3 odstotna, kar je bilo toliko kot leto poprej. To pomeni, da je bilo potrebno za košarico izdelkov splošne porabe leta 2001 odšteti 100 evrov, leto kasneje pa 102,3 evra. Ta dvig je bil večinoma posledica višjih cen za uvoženo nafto, višjih davkov na tobak ter vpliva slabega vremena in ogroženega zdravja živali na ceno nekaterih živil. Prehod na evro je k skupni 2,3 odstotni rasti cen prispeval le 0,1 do 0,3 odstotkov (Europa – Splošno poročilo o

²⁰ V Nemčiji je dvojno označevanje cen trajalo od 1. januarja 2002 do 28. februarja 2002.

dejavnostih Evropske unije 2005, 2006, str. 48-52). Na doseganje rasti cen bolj vplivajo vsakodnevni majhni nakupi kot pa izdatki za občasne nakupe, recimo za nov računalnik, zavarovanje, stroške najemnine. Zato vtis potrošnika o vsesplošnih podražitvah s prehodom na evro bolj temelji na cenah izdelkov, ki jih pogosto kupujemo, kot na vsebini celotne košarice. Mnenja o dvigu cen zaradi prehoda na evro tako večinoma temelji na posameznikovem doseganju inflacije, ki ponavadi znatno odstopa od dejanskega stanja (Evro – za vse nas, 2006, str. 7).

3.3.3. Spremembe pol leta po vpeljavi skupne valute

Čeprav je splošno priporočilo trgovcem ob zamenjavi valute svetovalo zaokroževanje cen v evrih navzdol, so se ljudje bali podražitve, in prvi podatki so tudi potrdili njihova prepričanja. Inflacija v evroobmočju je po vpeljavi evro gotovine skokovito poskočila iz - 2,1 odstotka v decembru 2001 na 2,5 odstotka januarja 2002²¹. Nemški statistični zvezni urad je preučeval vpliv uvedbe evra na spremembo cen izdelkov in storitev razvrščenih v 35 skupin (glej Prilogo 6). Pri 25 skupinah od skupno 35 so v prvi polovici leta 2002 prevladoval pravilne cene²².

Živiljenjske potrebščine

Cene živil so se maja 2002 v primerjavi z istim obdobjem leta 2001 v povprečju dvignile za 0,4 odstotka. To je pomenilo obdobje sprostitev po večmesečnem nadpovprečnem gibanju cen (dvig cen januarja 2002 v primerjavi z istim obdobjem leta 2001 za 6,7 odstotka). Ekstremni cenovni podvigi v začetku leta pri sadju (za 7,2 odstotka) in zelenjavi (za 18,3 odstotka) so bili odraz vdora mrzlega vala na jugu Evrope. Individualno potrošniško obnašanje vpliva na polnjeno inflacijo. Potrošnik je moral pri nakupu žemljic maja 2002 (za 7,3 odstotka), sardin v olju (za 15,0 odstotka), mleka (za 6,8 odstotka) ali paradižnika (za 9,8 odstotka) globlje seči v žep v primerjavi z istim obdobjem lani. V nasprotju s tem je bila cenejša zelena paprika (za 28,0 odstotka), margarina (za 5,1 odstotka) in češnje v steklenicah (za 5,7 odstotka) (Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 8).

Pri nekaterih živilih je bilo opazno, da je prehod na pravilne evro cene sledil šele po vpeljavi evro gotovine (primer margarine). Cena le tega proizvoda se je po veliki podražitvi od poletja 2000 do oktobra leta 2001 znatno pocenila. Tudi sladkor se je pocenil, vendar ni bilo opaziti tolikšne pocenitve, kot na primeru margarine.

Druge dobrine

Opazno je bilo tudi zviševanje cen storitev. Ob tem je mogoče izpostaviti vstopnice za kino, ki so se je januarja 2002 podražile za 2,3 odstotka v primerjavi z decembrom 2001, frizerske storitve (za 2 odstotka), točeno pivo (za 1,9 odstotka), motorno olje (za 4,8 odstotka),

²¹ Letna stopnja inflacije (2002): januar 2,1 %, februar 1,7 %, marec 1,8 %, april 1,6 % in maj 1,1 %.

²² Pravilne cene so cene, ki se končajo z 0 ali 5, ali tako imenovani cenovni pragi, ki imajo na zadnjem mestu 8 ali 9.

naročilo na dnevni časopis (za 4,4 odstotke) in moške nogavice (za 2,8 odstotkov) (Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 8).

V Nemčiji so maja 2002 zabeležili najnižjo inflacijo, in sicer 1,1 odstotka, medtem ko je bila še aprila 1,6 odstotka. Razlogi za nižjo inflacijo so bili nižja cena energije in goriva, ki sta bila za kar pet odstotkov in pol nižja kot leto pred tem. Mimo je bil tudi že učinek evra, saj je veliko podjetij ob zamenjavi valute v začetku leta 2002 dvignilo cene svojih storitev in izdelkov. Nižja pa je bila tudi cena hrane, tako je na primer zelenjava bila cenejša za 8,4 odstotka. V primerjavi z lanskim letom pa so se dvignili stroški podjetniških storitev.

Po podatkih nemške zveze potrošnikov so spričo uvedbe evra vse ostale težave, ki so nastale s prehodom na novo valuto, bile postavljene v ozadje. Zvišanja cen so ponekod dosegla namreč tudi 50 odstotkov. Po anketi, ki jo je izvedla agencija Forsa za revijo Stern, je kar 94 odstotkov vseh Nemcev bilo prepričanih, da so se zaradi evra v Nemčiji povišale cene blaga in storitev (glej Prilogo 7). Jeza ljudi se je v začetku leta 2002 razvila v resen gospodarski problem. Sicer so zmanjšanja prometa v trgovinah v višini 20 odstotkov bila bolj redka, toda dobički prodajalcev so bili zelo majhni že zaradi slabe konjunktore. Tako je zveza nemških proizvajalcev obutve v prvem kvartalu leta 2002 beležila padec prometa za 6 do 7 odstotkov, združenje nemških proizvajalcev pohištva padec prometa v enaki višini, na področju zabavne in komunikacijske tehnologije pa celo 10 odstotkov padec. Tudi hoteli in restavracije so zabeležili upad gostov, medtem ko so trgovci govorili o protestu kupcev (Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 15–18).

3.3.4. Spremembe eno leto po vpeljavi skupne valute

Življenjske potrebščine

Po cenovnem pritisku na začetku leta 2002 je sledila faza vidne sprostitve. Novembra 2002 je ležal nivo cen živil za 0,8 odstotka nižje kot leto poprej. Sadje in zelenjava sta bila v primerjavi z letom 2001 za kar 2,6 odstotkov oziroma 5,1 odstotka cenejša. Cenejši so bili tudi trajno mleko (za 5,1 odstotek), maslo (za 5,8 odstotkov) in banane (za 11,6 odstotkov). Izstopal je primer trajnega mleka, kjer so se cene od zgodnjega poletja 2001 zaradi boleznih norih krav ter slinavke in parkljevke precej dvignile, ampak so konec leta 2001 začele upadati. Medtem, ko se je cena trajnega mleka v začetku leta 2002 dvignila za 14,6 odstotkov, je padla v novembru 2002 za 5,1 odstotek. V primerjavi s tem pa so se znatno podražile žemljice (cene so se novembra 2002 v primerjavi z istim obdobjem lani dvignile za 5,1 odstotka), med (za 9,3 odstotka) in mlečna čokolada (za 4,2 odstotka) (Chlumsky, Engelhardt, 2002, str. 14).

Pri živilih nasploh je bilo v letu 2002 veliko proizvodov cenejših, kakor npr. trajno mleko, katerega cena je meseca maja 2002 vodila listo najdražjih proizvodov (podražitev v januarju 2002 za 14,6 odstotkov, v maju za 6,8 odstotkov in pocenitev v oktobru za 4,5 odstotke). Podražitev sadja in zelenjave je bila pogojena z vremenskimi razmerami.

Druge dobrine

Z nadpovprečnim gibanjem cen sta še posebej izstopala dnevni časopis in motorno olje. Ampak vzrok nadpovprečnega gibanja cen pri dnevnem časopisu leži nekje drugje, in sicer v problematiki tiskanega medija. Večina storitvenih dejavnosti je v fazi vpeljave evro gotovine izkazovala podpovprečno gibanje cen, ki pa vseeno ni kompenzirala cenovnega skoka od januarja 2002. Vseeno pa je bilo opaziti pojemajoč cenovni podvig. V času vladanja nemške marke so bile skoraj vse cene pravilne (na primer: delež pravih cen pri vstopnicah za kino je znašal 100 odstotkov). Medtem ko so bile cene točenega piva izražene v evrih bolj pravilne od cen izraženih v nemških markah (Chlumsky, Engelhardt, 2002, str. 17).

Eno leto po vpeljavi evro gotovine so potrošniki občutili visoko podražitev (glej Prilogo 8). Statistični zvezni urad je v sodelovanju z nemško zvezno banko eno leto analiziral vpliv vpeljave evra na 18.000 življenjskih potrebščin razvrščenih v 35 skupin. Rezultati te študije so dokazovali in dopolnjevali rezultate junijskih raziskav 2002: nemška marka z vpeljavo evra ni izgubila na vrednosti. Letna stopnja podražitve zadnjih mesecev (oktober 2002: 1,3 odstotna; november 2002: 1,1 odstotna) je pokazala, da vpeljava evra na življenjske stroške skupno ni imela kakšnega večjega vpliva. Pravilne cene v evrih so prevladovale nad pravih cenami izraženih v nemški marki. Pri nobeni od teh preiskanih storitev (na primer: frizerske storitve, storitve kemičnih čistilnic) se cenovni pritisk iz leta 2002 ni zmanjšal (Chlumsky, Engelhardt, 2002, str. 19).

3.3.5. Šest let po vpeljavi evro gotovine

Šest let po uvedbi evrskih bankovcev in kovancev je pogled na skupno evropsko valuto v nemški javnosti še vedno neenoten. Številni Nemci še vedno hrepenijo po nemški marki: po zadnjih anketah si vrnitev stare valute želi 60 odstotkov vprašanih. Potrošniki evro v Nemčiji še vedno povezujejo s podražitvami, odtod skovanka »Teuro«²³, čeprav uradni statistični podatki tega ne potrjujejo. Statistiki takšna občutja zavračajo s pojasnili, da je treba razlikovati med dejansko in zaznano inflacijo. Priznavajo, da so se najbolj podražile stvari in storitve, ki jih potrošniki pogosto kupujejo – vstopnice za kino in kulturne prireditve, obiski restavracij, frizerske in avtomehanične storitve itd. Po drugi strani pa na primer ugotavljajo, da uvedba evra na cene najema nepremičnin ni vplivala. Tudi nemški izvoz je po oceni ekonomistov pridobil z uvedbo evra.

3.3.6. Rekordna inflacija v Nemčiji

Prodaja na drobno v Nemčiji je začela upadati že novembra 2007, to pa se je nadaljevalo tudi decembra. Prodaja je, upošteva inflacijo in sezonske vplive, novembra upadla za 1,3 odstotka, mesec prej pa za 2,3 odstotka. Novembrska inflacija je znašala 3,3 odstotke,

²³ Beseda »Teuro« je skovanka iz besede teuro, kar pomeni drag, in evro.

decembrska pa je upadla na 3,1 odstotek, kar je še vedno nad dvo odstotno limito evropske centralne banke.

Nemčija je v letu 2007 zabeležila 2,2 odstotno inflacijo, kar je najvišja stopnja v zadnjih 13 letih. Nazadnje je več kot dvo odstoten letni dvig zabeležila leta 1994, ko je inflacija znašala 2,7 odstotka. Na rast inflacije v letu 2007, leta 2006 je znašala 1,7 odstotka, so vplivale predvsem podražitve hrane, goriv in drugih energentov ter tri odstoten dvig prometnega davka s šestnajst na devetnajst odstotkov. Cene energije, ki imajo velike zasluge za skokovito rast inflacije, so se v primerjavi z letom 2006 zvišale za 3,9 odstotkov, pri čemer so se cene električne energije zvišale za 6,8 odstotkov. Cene hrane so se zvišale za 3,1 odstotek, pri tem cene moke za 15,4 odstotkov, masla pa kar za 19,1 odstotek.

3.4. PAKT STABILNOSTI IN RASTI ZA NEMČIJO

Obdobje stagnacije nemškega gospodarstva, med leti 2001 in 2004, ni bilo niti najmanj pričakovano; vendar ni Nemčija v obdobju med leti 1997 in 2004 nikoli dosegla strukturno uravnavane proračuna (Schwarzer, 2006, str. 58).

3.4.1. Kritična leta

V letu 2002 so začeli izvajati določene reforme na trgu dela, s čimer so želeli povečati produktivnost ter zmanjšati nezaposlenost in z njo povezane stroške. Uvedli so program za starejše delavce, oblikovali so agencije za osebne storitve, postopno so začeli z odpravljanjem ugodnosti za prebivalce v nižjem dohodkovnem razredu, pomoč za dolgotrajno brezposelnost pa so omejili glede na partnerjev dohodek. V letu 2003 je javnofinančni primanjkljaj Nemčije dosegal kar 3,9 odstotkov BDP. Povečanje javnofinančnega primanjkljaja je predvsem posledica izpada davčnih prihodkov in povečanega primanjkljaja v sektorju socialnega varstva. Javni dolg je narasel iz 60,8 odstotkov BDP v letu 2002 na 64,2 odstotka v letu 2003. Javnofinančni proračun so v letu 2004 zaznamovali trije dejavniki. Prvič, veliko znižanje stopnje davkov na dohodek kot posledica zakona o davčni oprostitvi, ki je bil lansiran že v letu 2002. Drugič, strukturni ukrepi v pokojninskem in zdravstvenem sistemu s konsolidacijskim učinkom na proračunu. Tretjič, uzakonjeni so bili številni manjši konsolidacijski ukrepi, kot na primer zmanjšanje davčnih olajšav in subvencij (Public finance in EMU, European Commission, 2005, str. 70). V letu 2004 je Nemčiji uspelo znižati proračunski primanjkljaj iz 3,9 odstotkov BDP v letu 2003 na 3,6 odstotkov BDP. Javnofinančni proračunski primanjkljaj se je odrazil tudi v višjem javnem dolgu, ki je narasel na 65,6 odstotkov BDP v opazovanem letu.

Evropska komisija je na Sodišču Evropskih skupnosti 13. julija 2004 zabeležila pomembno zmago nad državami članicami, saj je Sodišče razveljavilo ustavitev postopka zaradi kršenja

Pakta stabilnosti in rasti proti Franciji in Nemčiji²⁴. Svet EU je namreč na začetku leta 2003 sprejel štirimesečni rok za sprejem ukrepov, s katerimi naj bi državi javnofinančni primanjkljaj spravili pod zahtevano triodstotno mejo BDP. Ko je rok za sprejem ukrepov minil, je komisija Svetu priporočila, naj postopke proti državam nadaljuje (The situation of germany and France in excessive relation to their obligations under the deficit procedure following the judgement of the Court of Justice, 2004, str. 2).

Finančni ministri pa so se odločili drugače: 25. novembra 2003 so postopke ustavili²⁵. Komisija se je na to odločitev takoj odzvala in se odločila Svet tožiti pred sodiščem, češ da deluje v neskladju z duhom pakta o stabilnosti in rasti, vendar je bila odločitev Sveta EU razveljavljena. Sicer sodišče odločitve Sveta EU ni razveljavilo zato, ker ta institucija ni upoštevala priporočil evropske komisije, temveč zato, ker je z ustavitvijo postopka zoper Francijo in Nemčijo izničila svoje poprejšnje odločitve (2005 hält Deutschland den Stabilitäts- und Wachstumspakt der EU wieder ein, 2004). Evropska komisija je pred Sodiščem Evropskih skupnosti proti Svetu EU sprožila postopek, ker je, kljub kršitvi Pakta o stabilnosti in rasti (že tretje leto je preseгла triodstotno mejo proračunskega primanjkljaj), Nemčiji in Franciji prav radodarno pogledal skozi prste (glej Prilogo 9).

3.4.3. Agenda 2010

Pakt stabilnosti in rasti je glavna garancija za visoko gospodarsko rast in raven zaposlitve ter dolgoročno za solidne državne finance in cenovno stabilnost. Po triletni gospodarski stagnaciji (od 2001 do 2004) se je Nemčija zopet znašla na poti k uspehu. Z reformo Agenda 2010 bi naj bile srednjeročne – in dolgoročne zahteve za rast in zaposlovanje izboljšane. Finančna politika se bo na vse moči zavzemala za omejitev potrošnje rasti in pospešitev konsolidacije javnih gospodinjstev. Ti ukrepi pa ne smejo vplivati na gospodarski uspeh. Evro države se zavezujejo, da bojo vsako leto predložile aktualizirane programe stabilnosti, kjer je opisan celoten primanjkljaj, javna gospodinjstva, kakor tudi gospodarski položaj. Aktualni nemški program stabilnosti nudi pregled na razvoj do leta 2009.

Nemčija je predložila posodobljen program stabilnosti 30. novembra 2006 in ta zajema obdobje 2006-2010. Makroekonomski scenarij se zdi uresničljiv do leta 2008 in rahlo optimističen po tem letu. Nemčija si je prav tako zastavila cilj strukturnega proračunskega salda za srednjeročno obdobje (tj. srednjeročni cilj) v ciklično prilagojenih in brez enkratnih in drugih začasnih ukrepov, čeprav se bo to zgodilo šele po programskem obdobju. Na splošno Komisija meni, da po zmanjšanju primanjkljaja v letu 2006, obstajajo tveganja za

²⁴ Od leta 2002, sta Francija in Nemčija beležili javnofinančni primanjkljaj nad referenčno vrednostjo treh odstotkov BDP, kar je vodilo v Postopek presežnega primanjkljaja za obe državi.

²⁵ Evropska komisija je na Sodišče Evropske skupnosti (Court of Justice of the European Communities) v Luksemburgu vložila tožbo zoper Svet finančnih ministrov Evropske unije zaradi ustavitve postopka proti Nemčiji in Franciji novembra 2003 (Council Conclusion of 25th November 2003). Sodišče je 13. julija 2004 razveljavilo sklepe Sveta, vendar ukrepi proti kršiteljicama niso bili nikdar sprejeti (Commission of the European Communities, 14. 12. 2004, str. 2). ECOFIN se je na decembrskem srečanju 2004 odločil, da bo pustil proceduro proti omenjenima državam v mirovanju (Beetsma, Deburn, 2005, str. 7).

proračunske cilje po letu 2007, npr. z vidika družbinih odhodkov ter reforme davčnega sistema za dohodke pravnih oseb, ki je načrtovana za leto 2008. Ob upoštevanju navedenega je treba hitrost prilagajanja srednjeročnemu cilju pospešiti, zlasti leta 2008, da se ga uskladi s Paktom stabilnosti in rasti. Delež javnega dolga, ki je bil blizu 68 odstotkov BDP leta 2006, se morda v programskem obdobju ne bo dovolj zmanjšal in Nemčija je izpostavljena manjšemu tveganju, kar zadeva dolgoročno vzdržanost javnih financ. Zato Svet poziva Nemčijo, da: (i) izkoristi gospodarsko ugodne razmere, pospeši strukturno prilagoditev srednjeročnemu cilju v letu 2008 in po njem, in sicer da vzdržuje strog nadzor nad odhodki in obenem zagotovi, da napovedana reforma davčnega sistema za dohodke pravnih oseb ne ogrozi fiskalne konsolidacije; (ii) ob upoštevanju dolžine dolga in povečanja stroškov, povečanje s staranjem prebivalstva, izboljša dolgoročno vzdržnost javnih financ z doseganjem srednjeročnega cilja in izvajanjem reform, zlasti v sistemu zdravstvenega varstva; ter (iii) izboljša proračunski okvir, da okrepi fiskalno disciplino na vseh ravneh upravljanja, zlasti z izvajanjem načrtov za drugo fazo reforme zveznega sistema (Komisija ocenila programe stabilnosti za Nemčijo, Francijo, Italijo, Slovenijo in Nizozemsko, 2007, str. 3).

4. SLOVENIJA

4.1. ZGODOVINA DENARJA V SLOVENIJI

Po razpadu Avstroogrske so bile na Slovenskem v obtoku predvsem krone. Te so najprej žigosali oziroma nalepili nanje posebne znamkice Kraljevine SHS, tako da so jih ločili od kron države Avstrije, kjer so bile vredne manj. Leta 1920 so krone zamenjali kronsko-dinarski bankovci, na katerih sta bili označeni obe vrednosti: štiri krone so veljale en dinar, kar je bilo za slovensko gospodarstvo zelo neugoden tečaj. Leta 1923 je dinar postal edina valuta. V letih med 1941 in 1945 je bil na območju Slovenije v veljavi okupacijski denar: sto predvojnih dinarjev se je zamenjalo za pet nemških mark ali 30 italijanskih lir ali 10 madžarskih pfenigov. Med II. Svetovno vojno je posebnost predstavljal partizanski Denarni zavod Slovenije ustanovljen 12. marca 1944, ki je bil osrednji slovenski partizanski finančni zavod. Urejal je denarni promet in gospodarske razmere na osvobojenem ozemlju. Opravljal je vse funkcije osrednje emisijske in kreditne banke. Izdajal je bankovce – plačilne bone v lirah. To je bil prvi slovenski denar in tudi prva izdaja denarja v okupirani Evropi. Tiskali so ga sredi roških gozdov na papirju, uvoženem iz Milana, osnutke je izdelal arhitekt Banko Simčič. Zavod je bil edinstven primer v zasedeni Evropi. 19. oktobra 1946 je bil spojen z jugoslovansko Narodno banko. Po vojni so okupacijski denar zamenjali za dinarje Demokratične federativne Jugoslavije, deset predvojnih din je veljajo 1 dinar DFJ. Denarna reforma v Jugoslaviji je leta 1966 prinesla novi dinar: nastopil je prvega januarja in je veljal sto starih dinarjev. Zadnja leta jugoslovanske države so prinesla rekordno razvrednotenje denarja. Država je bila na robu hiperinflacije. Spomladi 1989 je v Ljubljani zmanjkovalo bankovcev.

8. oktobra 1991 je Slovenija kot začasni denar dobila vrednostne bone. To je bil čas po junijski osamosvojitvi, desetdnevni vojni in trimesečnem brionskem moratoriju. Na bonih brez imena je bil motiv Triglava in knežjega kamna. Zamenjava dinarjev za bone v razmerju ena proti ena je bila opravljena v treh dneh brez težav. Slovenski tolar je takratna republiška skupščina uzakonila 8. oktobra 1991 po burni in dolgi razpravi o imenu nove slovenske valute, ko je tolar premagal lipo in klas; zakon o denarni enoti RS je začel veljati še isti dan. 30. septembra 1992 so prišli v obtok tolarski bankovci za 100, 500 in za »jurja« - tisoč tolarjev, v naslednjih mesecih pa še drugi apoeni. Kot datum izdaje je bil naveden 15. januar 1992, ko je EU priznala Slovenijo kot samostojno državo. Bankovec za pet tisoč tolarjev je prišel v obtok decembra 2003, za deset tisoč pa marca 1995. 4. januarja pa je Slovenija dobila prve tolarske kovance (Evro – moj denar, 2006). S 1. januarjem 2007, ko je Slovenija vstopila v evrski denarni sistem, je tolar šel v zgodovino minulega 15-letnega obdobja.

4.2. EVRO – SLOVENSKI DENAR

Slovenija se je s članstvom v Evropski uniji odločila za skupno evropsko prihodnost in se s tem zavezala tudi za njeno valuto – evro. Z vstopom v EMU je Slovenija dokončno izgubila še enega od atributov nacionalnega gospodarstva. Slovensko gospodarstvo je bolj »republiško« gospodarstvo, kot pred šestnajstimi leti, v času ustvarjanja nacionalnega gospodarstva. S prevzemom skupne valute je Slovenija ostala brez atributov narodnega gospodarstva: pravice do »tiskanja« denarja, pravice do oblikovanja gospodarskega sistema, pravice do kontrole tokov blaga, storitev in kapitala prek državnih meja; ostala ji je le močno omejena pravica »pobiranja davkov«. Za slovensko monetarno politiko v celotnem obdobju od leta 1991 po slovenski osamosvojitvi je bila značilna stabilizacijska naravnost. Prevladuje prepričanje, da je bila slovenska monetarna politika učinkovita pri doseganju svojega končnega cilja – stabilnost valute in uspešna pri zagotavljanju makroekonomske stabilnosti v Sloveniji. Za razliko od drugih držav kandidatke je imela Slovenija v celotnem obdobju zunanje ravnotežje in le zmeren javnofinančni primanjkljaj. Tako nominalni kot realni devizni tečaj je bil relativno stabilen. Kapitalski prilivi, ki so ovirali vodenje monetarne politike na malem slovenskem monetarnem področju so se umirili, kar je omogočilo korak naprej v liberalizaciji kapitalskih tokov s tujino (Denar na naših tleh, 2007).

Slovenska pot do prevzema evra je trajala dobra tri leta, potem ko je Slovenija dobri petnajst let uporabljala tolar. Odločitev za čimprejšnji prehod na evro je bila sprejeta v novembru 2003, ko sta Banka Slovenije in takratna vlada sprejeli skupni program vstopa v ERM II in prevzema evra. V njem sta se zavzeli za vstop v evropski mehanizem menjalnih tečajev ERM II do konca leta 2004.

Drugi pomemben dokument, ki sta ga prejeli Vlada RS in BS, je bil Načrt uvedbe evra²⁶. Načrt predvideva potek uvedbe evra po scenariju velikega poka (big bang scenario)²⁷. To

²⁶ Načrt uvedbe evra je bil potrjen na seji Vlade RS 3. februarja 2005.

²⁷ Veliki pok pomeni hkratno uvedbo knjižnega denarja in gotovine s kratkim obdobjem dvojnega obtoka.

pomeni, da uvedba evra kot knjižnega denarja sovпада z uvedbo evro gotovine, obdobje dvojnega obtoka²⁸ denarja pa je kratko. Uvedba evra ali vstop v območje poteka v razmerah, ko evro kovanci in bankovci že obstajajo. Do datuma uvedbe evra je Slovenija obdržala nacionalno pristojnost za denarno politiko, evro pa je bil tuj denar. Obdobja med odločitvijo o odpravi derogacije in uvedbo evra zato ni mogoče določiti na enak način kot v madridskem scenariju. Namesto prehodnega obdobja je primernejša oznaka za obdobje med odpravo derogacije in uvedbo evra predvstopno obdobje²⁹.

4.2.1. Faze uvedbe evra v Sloveniji

Uvedbo evra v Sloveniji lahko razdelimo v naslednje tri faze (Faze uvedbe evra v Sloveniji, 2007):

- predpristopna faza (do pristopa k EU 1. maja 2004);
- faza po pristopu k EU do vključitve v ERM II (od 1. maja 2004 do vključitve v ERM II, dne 28. junija 2004);
- faza sodelovanja v ERM II in
- uvedba evra po izpolnitvi zahtevanih konvergenčnih kriterijev (1. januarja 2007).

V predpristopni fazi je bilo potrebno izpolniti kriterije za članstvo v EU, t.i. kopenhavske kriterije. Pred pristopom k EU je morala Slovenija prevzeti tudi evropske predpise, ki se nanašajo na EMU (t.i. EMU *acquis*). Gre za določbe v zvezi s prostim pretokom kapitala, neodvisnostjo centralne banke, osnovnim ciljem monetarne politike ter prepovedjo financiranja javnega sektorja s strani centralne banke.

V fazi po pristopu k EU si je Slovenija prizadevala za čim hitrejšo izpolnitev vseh konvergenčnih kriterijev za uvedbo evra. Banka Slovenije je postala z vstopom v EU del ESCB (ne pa tudi Evro sistema), guverner Banke Slovenije pa je postal član razširjenega sveta ECB.

Z 28. junijem 2004 se je začela faza sodelovanja v ERM II. Sprejem v ERM II je potrjeval dobro pripravljenost Slovenije v EU in prevzemanje odgovornosti za vodenje denarne politike. Vstop v ERM II med drugim pomeni, da je v dogovoru s pristojnimi evropskimi institucijami za omenjeni tečaj določen centralni tečaj³⁰, ki je znašal 239,640 SIT za 1 EUR. Tečaj je lahko okrog centralne paritete nihal v dogovorjenih mejah, ki so znašale $\pm 15\%$. Centralni tečaj med tolarjem in evrom je bil določen s pogajanjem in na podlagi skupnih pogledov o dolgoročno vzdržni vrednosti tolarja s strani Banke Slovenije, Vlade RS, Evropske centralne banke, ministrov za finance držav evro sistema in finančnih ministrov ter

²⁸ Med 1. in 14. januarjem 2007 je trajalo obdobje dvojnega obtoka evra in tolarja, kar pomeni možnost plačevanja s tolarскими kovanci in bankovci ter z evrskimi bankovci in kovanci.

²⁹ Predvstopno obdobje se je začelo z odpravo derogacije in objavo tečaja, po katerem se je tolar zamenjal z evrom, in trajalo do uvedbe evra. Denarno politiko je še vedno vodila BS (Načrt uvedbe evra, 2005, str. 5).

³⁰ Centralni tečaj je tečaj, ki je bil določen ob vstopu Slovenije v mehanizem deviznih tečajev (ERM II), t.i. čakalnico za evro.

guvernerjev centralnih bank, držav članic, ki sodelujejo v ERM II. Pri pogajanjih je sodelovala tudi Evropska komisija.

Zadnjo fazo predstavlja uvedba evra po izpolnitvi zahtevanih konvergenčnih kriterijev. Medtem ko je Slovenija konvergenčne kriterije, s katerimi država zagotavlja zdrave javne finance, izpolnjevala že ob vstopu v ERM II junija 2004, je bil najtrši oreh konvergenčni inflacijski kriterij. Prvič ga je izpolnila novembra 2005. Ob tem je Slovenija dokazala izjemno stabilnost. Tečaj tolarja je od centralnega tečaja, določenega junija 2004 pri 239,640 tolarja za evro, v dveh letih članstva v t.i. evro čakalnici zanihal za manj kot odstotek (glej Prilogo 10). Pravilnost izbire potrjuje dejstvo, da je Svet EU kot končni tečaj, ki nepreklicno določa razmerje med tolarjem in evrom, določi prav pri tej vrednosti.

Odločitev o uvedbi evra sprejme Svet EU (ECOFIN). ECOFIN je 16. junija 2006 ob upoštevanju predloga Evropske komisije, konvergenčnega poročila Evropske komisije in konvergenčnega poročila ECB, mnenja Evropskega parlamenta ter razprave Evropskega sveta sprejel odločitev, da Slovenija izpolnjuje zahtevane pogoje za uvedbo evra.

4.2.2. Evrobankovci in kovanci

Preddobava evrskih kovancev bankam se je začela 1. septembra 2006 in banke so jih trgovcem začele dobavljati s 1. decembrom 2006. Z evrskimi bankovci pa so se banke oskrbovale od 11. decembra 2006 dalje. Trgovci in prodajalci so v okviru preddobave dobili vnaprej pripravljene pakete kovancev z ustrezno strukturo apoenov za začetno blagajniško poslovanje (glej Prilogo 11). Banka Slovenije je vnaprej naročila 450.000 začetnih paketov evrskih kovancev za fizične osebe (glej Prilogo 12), 150.000 poslovnih začetnih paketov in 100.000 posameznih zbirk slovenskih evrskih kovancev za numizmatike oziroma zbiratelje.

Slovenija je dala v obtok približno 75 ton evrobankovcev v skupni vrednosti 850 milijonov evrov in tisoč ton evrokovancev v skupni vrednosti 80 milijonov evrov. Bankovci³¹ so izdani v sedmih različnih vrednostih: 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 €, 500 €. Ti so zakonito plačilno sredstvo na celotnem območju evra. Vsak bankovec prikazuje enega od evropskih arhitekturnih slogov: klasika (5 €), romantika (10 €), gotika (20 €), renesansa (50 €), barok in rokoko (100 €), arhitektura železa in stekla (200 €), sodobna arhitektura 20. stoletja (500 €). Na sprednji strani so upodobljena okna in vrata, ki simbolizirajo evropskega duha, odprtosti in sodelovanja. 12 zvezd Evropske unije predstavlja dinamiko in harmonijo sodobne Evrope. Mostovi na hrbtni strani simbolizirajo komunikacijo med evropskimi narodi ter med Evropo in ostalim svetom. Vendar nobena od teh podob ne prikazuje dejanske zgradbe ali spomenika. V obtoku je osem kovancev evra - kovanec za dva evra, en evro, 50 centov, 20 centov, 10 centov, pet centov, dva centa in en cent. Prednja stran kovancev ima v vseh članicah evroobmočja enako podobo, podoba zadnje, nacionalne strani kovancev pa je v rokah posamezne članice evroobmočja (Evro - za vse nas, 2006, str. 5).

³¹ Evro bankovce, ki so enaki v vseh članicah je oblikoval Robert Kalina iz avstrijske centralne banke.

Na nacionalnih hrbtnih³² straneh so upodobljeni: 2 evra – dr. France Prešeren, nacionalni pesnik, med drugim avtor državne himne; 1 evro – reformator Primož Trubar, med drugim avtor prevoda Biblije v slovenski jezik; 50 centov – Triglav, nad njim ozvezdje Raka, zodiakalnega znamenja, v katerem je Slovenija postala samostojna država; 20 centov – lipicanci, ki so bili prvotno iz Slovenije, Lipice, izvoženi v Avstrijo; 10 centov – neizvedeni osnutek arhitekta Jožeta Plečnika za slovenski Parlament, ki je v Ljubljani ustvaril mnogo tipičnih arhitekturnih del, 5 centov – sejalec, ki je med 12 evropskih zvezd zasejal še 13 novih; 2 centa – knežji kamen, leži na ozemlju današnje Avstrije, tam je potekala zgodnja oblika demokratičnega ustoličenja knezov, katerega model je našel pot v Ustavo ZDA; 1 cent – štorclja, tipična za prekmursko regijo. 1, 2 in 5 centov prikazujejo Evropo glede na zemljepisni položaj Afrike in Azije. 10, 20 in 50 centov prikazuje posamezne države EU pred širitvijo v maju 2004. 1 in 2 evra pa prikazujeta EU pred širitvijo v maju 2004. (Evro - za vse nas, 2006, str. 6). Različne motive na nacionalnih evro kovancih so si poleg Slovenije izbrale še tri države, in sicer Grčija, Avstrija in Italija, medtem ko so se v ostalih državah evroobmočja motivi na kovancih ponavljajo.

4.2.3. Dvojno označevanje kot instrument nadzora nad neupravičenim povišanjem cen

Nevarnosti podražitev in z njimi povezanimi opozorili Evropske komisije, se je zavedala tudi Vlada Republike Slovenije, ki je poskušala z dvojnimi označevanjem cen³³, dobro obveščeno ljudi, nadzorom tržnega inšpektorata RS ter spremljanjem povprečnih cen v evrih za najosnovnejše izdelke in storitve s strani Zveze potrošnikov Slovenije in Statističnega urada RS preprečiti prikrito dvigovanje cen (Evro – za vse nas, 2006, str. 7).

Spremljanje cen izdelkov in storitev med samim procesom ter po menjavi valut in nadzor nad morebitnim prikritim dvigovanjem cen je in še zmeraj izvaja tržna inšpekcija, pomembno vlogo pa igra tudi Zveza potrošnikov Slovenije. Mednarodni inštitut za potrošniške raziskave, imenovan pricewatch, je v sodelovanju z Zvezo potrošnikov Slovenije izvajal neformalen nadzor nad gibanjem cen. V košarici dobrin so 104 izdelki, je spremljanje potekalo v vseh slovenskih regijah oziroma regionalnih središčih. Spremljanje cen je zajemalo tako javni kot zasebni sektor ponudnikov blaga in storitev, pa tudi različne oblike prodaje (prodaja v poslovnem prostoru ponudnika, prodaja na daljavo).

4.2.4. Spremembe pol leta po vpeljavi evra

Statistični urad RS je v začetku februarja 2007 objavil, da so se cene življenjskih potrebščin v Sloveniji januarja 2007 znižale za 0,7 odstotka. Tako je Slovenija v omenjenem mesecu kljub uvedbi evra, ki jo je spremljal strah pred morebitnimi podražitvami, že tretjič zapored beležila deflacijo. Glavni razlog za deflacijo so bile zimske razprodaje tekstilnega blaga in obutve, kar

³² Avtor podobe nacionalne strani slovenskih evrokovancev je Miljenko Lucil s sodelavcema Majo Licul in Boljko Janezom.

³³ Dvojno označevanje cen je trajalo od 1. marca 2006 do 1. julija 2007.

je znižalo skupno rast cen za eno odstotno točko. Tudi analiza Urada za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) je pokazala, da splošnega povišanja cen, ki bi bilo povezano s procesom prevzemanja evra, ni bilo zaznati, medtem ko je bilo že meseca februarja zaznati povišanje cen ne le življenjskih potrebščin temveč tudi drugih dobrin.

Življenjske potrebščine

Tako kot v Nemčiji je tudi v Sloveniji en mesec po uvedbi evra bilo možno zabeležili veliko število podražitvev, in sicer največ pri hrani, brezalkoholnih pijačah, gostinskih storitvah ter alkoholnih pijačah in tobaku. Podražitve hrane so sezonskega značaja, višje cene gostinskih storitev pa so bile posledica tudi prilagoditev novi valuti. Med zaznanimi podražitvami so tako bili zamrznjen krompirček, ribe, sadni sokovi, mlečni izdelki, tunina, jajca in mesni izdelki.

Druge dobrine

Analiza narejena na podlagi cen 1.599 izdelkov in storitev iz košarice dobrin potrjuje izkušnje Nemčije in kaže na to, da so tudi v Sloveniji v opazovanem obdobju cene pogosteje dvigovali ponudniki storitev kot trgovci³⁴. Vendar je tabela s podražitvami izdelkov bistveno krajša kot tista, v kateri so podražitve storitev. Precej so se podražile storitve za osebno nego (2,7 odstotka), denimo modno moško striženje z 10,7 evra na 12,28 evra, čevljarke storitve (2,3 odstotka), popravilo gospodinjskih aparatov (2,1 odstotka), storitve za rekreacijo in šport (3,5 odstotka) in storitve v gostinskih lokalih (2,0 odstotka). V letu dni se je skodelica kave v gostinskem lokalu podražila z 78 na 88 centov. Podobno velja tudi za liter kakovostnega vina v gostinskem lokalu, za katerega je bilo treba v januarju 2006 v povprečju odšteti 7,29 evra, v januarju 2007 pa že 8,24 evra. Podražitve se praviloma gibljejo nad 10 odstotki.

Po javnomnenjski raziskavi, ki jo je za Evropsko komisijo izvedla agencija Ninamedia pol leta po uvedbi skupne valute evroobmočja, kar 83,4 odstotka vprašanih meni, da so se cene ob uvedbi evra zvišale, in 56 odstotkov podražitve ocenjuje kot "opazne" in meni, da ne gre za podražitve v okviru zaokroževanja. Prav tako se je pokazalo, da kar 56,7 odstotkov ljudi meni, da so za dvig cen najbolj odgovorni trgovci (Odnos državljanov in državljanek do uvedbe evra v Sloveniji (II.), 2008, str. 13).

4.2.5. Drugi val podražitvev

V Sloveniji se je konec leta 2007 nadaljevalo ugodno gospodarsko gibanje iz prve polovice leta. Industrijska proizvodnja je ostajala visoka, spremljala so jo spodbudna gibanja na trgu dela. Ob nadaljevanju hitre rasti cen hrane in rekordno visokih cenah nafte pa se še je naprej povečevala inflacija. Podatki Statističnega urada Republike Slovenije kažejo, da so se cene življenjskih potrebščin v desetih mesecih leta 2007 povišale za 4,2 odstotka, kar je za 2,2 odstotnih točk več kot v istem obdobju leta 2006. Celotno razliko lahko pojasnimo z

³⁴ Podjetje Hofer je od novembra 2006 do februarja 2007 cene obdržalo na stari ravni oz. jih je zaokrožilo navzdol.

odstopanji v dveh skupinah cen: višjih cen hrane, ki so se samo oktobra 2007 povišale za približno dve tretjini povišanja v letu 2006 in so k inflaciji prispevale 1,9 odstotne točke ter cene nafte Brent, katere cene so se približale 90 USD/sodček in so k inflaciji dodatno prispevale 0,7 odstotne točke.

Na Uradu za makroekonomske analize in razvoj ugotavljajo, da je bila tudi rast cen hrane spodbujena z naraščanjem primarnih cen surovin na tujih trgih. Slovenija znotraj EU ni izjema, saj visoke rasti cen hrane beležijo tudi ostale članice EU, medtem ko so v starih članicah cene hrane sicer višje kot v istem obdobju lani, vendar za manjši odstotek. Visoka rast v Sloveniji je tudi posledica moči pridelovalcev, predelovalcev in prodajalcev hrane, da višje cene prevalijo na kupce. Čeprav sedanje povišanje inflacije ni posledica napak pri vodenju ekonomskih politik, bo za umirjanje visoke inflacije in predvsem zaježitev inflacijskih pričakovanj ključnega pomena, kako se bodo razpletla pogajanja med delodajalci in delojemalci glede dogovora o plačah v prihodnjih mesecih. Pri tem pa mora vlada ohraniti restriktivno držo pri cenah, ki so pod njenim nadzorom ter s fiskalno politiko ohranjati okvir, ki bo omejeval pritiske na inflacijo.

Življenjske potrebščine

Za živila velja, da so trgovci cene med 352 opazovanimi izdelki³⁵ v 30 prodajalnah pomembnejših družb med majem in avgustom 2007 dvignili za 0,06 odstotka. V primerjavi s cenami, ki so veljale februarja 2007, pa so se cene opazovanih živil dvignile za 0,60 odstotka. Posamične podražitve so v zvezi potrošnikov zaznali pri svežem sadju in zelenjavi. Kljub običajnim sezonskim nihanjem cen so se neupravičeno in pretirano podražile limone³⁶. Eden od vzrokov za višje cene izdelkov so podražitve na evropskem in svetovnem trgu surovin (Zveza potrošnikov Slovenije, 2007).

V skladu z napovedanimi jesenskimi podražitvami prehrabnih izdelkov so tudi meseca oktobra 2007 zabeležili močan dvig cen v skupini hrana in brezalkoholne pijače. Hrana se je podražila za 2,5 odstotka. Najbolj so se zvišale cene mleka, mlečnih izdelkov in jajc (v povprečju za 9,8 odstotka), olja in maščob (za 6,2 odstotka), mesa (za 2,6 odstotka) ter zelenjave (za 1,9 odstotka). Znova se je podražil kruh in drugi izdelki iz žit, tokrat za 0,7 odstotka (glej Prilogo 13).

V letu 2007 tudi Slovenije ni zaobšel vpliv skokovite rasti cen kmetijskih surovin na svetovnem trgu, s tem pa tudi na evropskem trgu oziroma v državah, iz katerih te surovine Slovenija uvaža. Slovenija denimo uvozi kar polovico porabljene pšenice, katere referenčna cena se je v letu 2007 na svetovnih trgih več kot podvojila. Cena žit in drugih krmnih rastlin je pri slovenskih kmetijskih predelovalcih dosegla skokovite medletne stopnje rasti zlasti v drugi polovici 2007; cena žita se je septembra 2007 v primerjavi s septembrom 2006 zvišala

³⁵ Na prvem mestu med podražitvami izdelkov se je z 52 odstotki višjo ceno znašel polbeli hlebček iz Mercatorja.

³⁶ V Hoferju so se podražile za 131 odstotkov, v Leclercu za več kot 60 odstotkov, v Tušu za več kot 20 odstotkov, v Hardiju za 15 odstotkov, v Mercatorju pa za slabih osem odstotkov.

kar za 61,9 odstotka, medtem ko je medletna rast cene krmnih rastlin pri kmetijskih pridelovalcih oktobra lani znašala že 93,4 odstotka. Ker so žito in krmilne rastline pomembna vhodna surovina za pridelavo mesa, kruha, mleka in drugih živil, se je skokovita medletna rast cen žit in krmnih rastlin v letu 2007 pokazala tudi v rasti cen proizvodov živilskopredelovalne industrije; proizvajalčeve cene hrane, pijač in krmil na trgu so doživele pospešeno medletno rast v drugi polovici leta 2007.

Podražitve živilskih izdelkov so se prek podražitvene verige na koncu pokazale tudi v rasti drobnoprodajnih cen hrane, ki je bila prav tako najbolj izrazita v zadnjih mesecih 2007. Ker pomeni hrana daleč največji delež porabe gospodinjstev, je visoka medletna rast cen hrane pospešila tudi skupno rast cen življenjskih potrebščin, ki se je zvišala v zadnji tretjini leta. V letu 2007 je v Sloveniji prišlo do klasičnega ponudbenega cenovnega šoka hrane prek verige pridelava–predelava–trgovina hrane.

Tabela 1: Podražitve v letih 2006 in 2007 (v %)

	2006 (v %)	2007 (v %)
Riž	-3	16
Alpsko mleko	1	16
Kruh	-8	26
Kurilno olje	-1,4	25

Vir: SURS, Primerjava podražitve dobrin v letih 2006 in 2007, december 2007.

Druge dobrine

Medtem, ko so cene življenjskih potrebščin znatno podražile, je bilo mogoče pri storitvah opaziti še večji porast cen. Ob tem je mogoče izpostavili bančne storitve, ki se dražijo v večji ali manjši meri že od leta 2006. Podražitve je med drugim mogoče bilo zaznati v skupini gostinskih storitev v kavarnah³⁷. Med šestimi dnevnimi časopisi, katerih cene spremlja Zveza potrošnikov Slovenije, so se za skoraj osem odstotkov podražile Slovenske novice. Cena večine javnih storitev je ostala nespremenjena. Veliko pritožb je bilo namenjenih zviševanju cen parkiranja. Ne gre le za posamične podražitve, ampak da je v zadnjem letu cene dvignila večina ponudnikov parkirnih storitev. Najbolj so se parkirnine podražile v Ljubljani (v parkirni hiši na Šubičevi so podražitve v višini 33 do 40 odstotkov, na Trdinovi pa so te številke precej višje in se gibljejo v razponu od 33, 100, 300 in do kar 400 odstotkov) (Zveza potrošnikov Slovenije, 2007).

Zveza potrošnikov Slovenije je dodatno analizirala gibanje cen 1.599 izdelkov in storitev iz košarice in ugotovila, da se je od februarja 2006 do septembra 2007 podražilo 50 odstotkov storitev in 35 odstotkov izdelkov, medtem ko se je 26 odstotkov izdelkov in le 8 odstotkov storitev tudi pocenilo. Na isti ravni je ostalo 42 odstotkov storitev in 39 odstotkov izdelkov. Kljub temu pa ne moremo trditi, da je dražje vse po vrsti, ali pa, pa da smo ob prehodu na evro na splošno doživeli negativno izkušnjo. Po popisu marca 2007 je bilo mogoče najti kar

³⁷ Za 17 odstotkov se je podražil kapučino v kavarni v Celju, za 10 odstotkov v lokalu v Zagorju.

nekaj izdelkov, ki so se pocenili, tako da niso več na "črnih" listah; njihova cena je septembra 2007 bila celo nižja, kot v letu 2006. Zanimivo pa je, da se ni pocenila nobena storitev. Podatek je posebej zanimiv, če ga pogledamo v luči rezultatov javnomnenjske raziskave, ki jo je za Evropsko komisijo izvedla agencija Ninamedia. Kar 83,4 odstotkov vprašanih je menilo, da so se cene po uvedbi evra zvišale. 56 odstotkov ocenjuje podražitve kot "opazne" in meni, da niso le posledica zaokroževanja. Prav tako se je pokazalo, da kar 56,7 odstotkov ljudi meni, da so za dvig cen najodgovornejši trgovci³⁸, ki naj bi po njihovem mnenju izkoristili priložnost na novo pozicionirati nekatere svoje izdelke³⁹ (Odnos državljanov in državljanek do uvedbe evra v Sloveniji (II.), 2006, str. 16).

V primerjavi z mesecem septembrom 2007 so se cene življenjskih potrebščin oktobra v povprečju zvišale za 0,7 odstotka, medtem ko je Slovenija oktobra 2006 beležila deflacijo in so se cene znižale za 0,8 odstotka. V mesecu oktobru 2007 so podražitve zabeležili pri oblačilih in obutvi (v povprečju za 4,4 odstotke), hrani in brezalkoholnih pijačah (za 2,2 odstotka), stanovanjih (za odstotek), stanovanjski opremi in izobraževanju (za 0,7 odstotkov), gostinskih in nastanitvenih storitvah (za 0,4 odstotke), raznovrstnem blagu in storitvah (za 0,3 odstotke), alkoholnih pijačah in tobaku ter zdravju (za 0,1 odstotek).

Cene so se oktobra 2007 znižale v treh skupinah, in sicer v rekreaciji in kulturi (v povprečju za 2,2 odstotka), prevozu (za 0,4 odstotke) ter komunikacijah (za 0,1 odstotek). Podobno kot v mesecu septembru 2007 so se v skupini rekreacija in kultura občutneje pocenile počitnice v paketu (za osem odstotkov). Za 0,9 odstotkov se je pocenila avdio, video in računalniška oprema. V oktobru istega leta so se opazneje znižale cene medicinskih in terapevtskih izdelkov (za 0,9 odstotkov), nastanitvenih storitev (za 0,4 odstotke) in zdravstvenih storitev izven bolnišnic (za 0,3 odstotke). V skupini prevoz so se najbolj pocenila motorna kolesa in kolesa (za 1,7 odstotke) ter goriva in maziva (za 1,4 odstotke), pa tudi letalski potniški prevozi (za 0,6 odstotkov), rezervni deli za prometna sredstva (za 0,4 odstotke) ter vzdrževanje in popravila vozil (za 0,2 odstotka). Na znižanje cen v skupini komunikacije pa so vplivale nižje cene telefonskih storitev in aparatov (v povprečju za 0,1 odstotek), medtem ko so cene poštnih storitev v povprečju ostale nespremenjene. Letna rast cen se je zvišala na 5,1 odstotka, medtem ko je v enakem obdobju lani znašala 1,5 odstotka. Povprečna 12-mesečna rast cen se je zvišala na 3,1 odstotek, v enakem obdobju lani pa je bila 2,4-odstotna.

Podobno kot v oktobru 2007 so se tudi v novembru cene v povprečju občutneje povišale. Cene življenjskih potrebščin so bile namreč novembra v primerjavi z oktobrom v povprečju višje za 0,9 odstotkov (v enakem obdobju 2006 za 0,3 odstotke); od začetka do konca leta 2007 pa so se dvignile za 5,2 odstotka (v enakem obdobju 2006 za 2,3 odstotke). Rast cen, merjena s harmoniziranim indeksom cen življenjskim, je bila v novembru prav tako 0,9

³⁸ Visoke marže so posledica moči trgovine, ki so v Sloveniji zelo skoncentrirana. Dobrih 80 odstotkov trga obvladujejo trije trgovci, zato se je pri vseh komentarjih inflacijskih pritiskov treba zavedati, da je maloprodajna cena sestavljena iz proizvajalčeve cene, trgovske marže in davka na dodano vrednost.

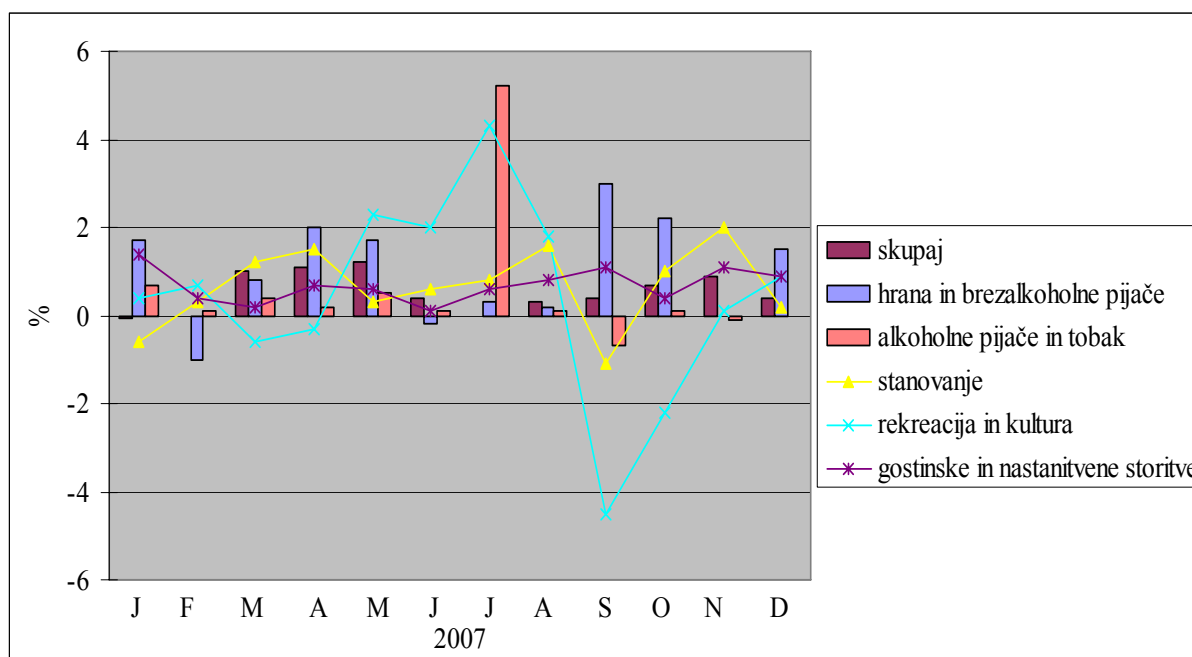
³⁹ Kar 33-odstotno podražitev legendarnih "all-stark" na spletni trgovini, je mogoče pripisati pozicioniranju znamke v višji kakovostni razred brez kakršnegakoli pojasnila s strani ponudnika.

odstotna. Letna rast cen se je glede na oktober zvišala in je znašala 5,8 odstotkov (v enakem obdobju 2006 2,4 odstotke).

V novembru je do povišanja cen prišlo v skupinah obleka in obutev (v povprečju za 2,9 odstotka), predvsem zaradi prehoda na novo kolekcijo, pri čemer so se oblačila podražila za tri odstotke, obutev pa za 2,8 odstotkov. Zvišale so se tudi cene v skupinah stanovanje (za dva odstotka), prevoz (za 1,8 odstotkov), gostinske in nastanitvene storitve (za 1,1 odstotek), raznovrstno blago in storitve (za 0,7 odstotkov), stanovanjska oprema (za 0,5 odstotka) ter rekreacija in kultura (za 0,1 odstotek).

V enem letu so se najbolj povišale cene hrane in brezalkoholnih pijač (za 12,9 odstotkov), gostinskih in nastanitvenih storitev (za 8,6 odstotkov), stanovanj (za 8,2 odstotka), alkoholnih pijač in tobaka (za 6,6, odstotkov), rekreacije in kulture (za 4,7 odstotka), stanovanjske opreme (za 4,1 odstotek), izobraževanja ter raznovrstnega blaga in storitev (za 3,6 odstotkov). Za izdelke in storitve v skupini komunikacije pa velja, da so bile cene v povprečju nižje za 0,2 odstotka kot v letu 2006 (glej Sliko 1, na str. 31) (Indeks cen življenjskih potrebščin, 2007).

Slika 1: Mesečna stopnja rasti cen življenjskih potrebščin (v %), januar 2007–december 2007

Vir: SURS, Indeksi cen življenjskih potrebščin, Slovenija, december 2007.

4.3. PAKT ZA STABILNOST IN RAST V SLOVENIJI

Tudi Slovenija se je soočala s problemom visoke ravni fiksnih izdatkov v proračunu, vendar je bil celoten položaj močnejši kot v štirih srednjeevropskih državah. Tudi v Sloveniji so se pojavili dodatni stroški zaradi druge faze proračunskih reform, ki pa bi naj srednjeročno omogočili zmanjšanje napetosti v javnih financah.

4.3.1. Konvergenčni program

Slovenija je Evropski komisiji predložila svoj prvi konvergenčni program maja 2004, program stabilnosti pa 7. decembra 2006, saj je sprejela evro 1. januarja 2007. Program zajema obdobje 2006 - 2009. Gospodarska rast⁴⁰ naj bi se v prihodnjih letih ohranjala malo nad štirimi odstotki BDP, inflacija naj bi do leta 2009 padla na 2,2 odstotka, proračunski primanjkljaj pa bi se naj znižal na odstotek BDP. Glede javnega dolga države je Slovenija v programu stabilnosti zapisala, da se bo raven zadolženosti sektorja države v BDP ohranjala na stabilni ravni okoli 28 odstotkov⁴¹, kar je precej pod mejo 60 odstotkov, kot določajo maastrichtski konvergenčni kriteriji (glej Prilogo 14). Velik del prilagoditev je usmerjen na zadnje leto programa. Medtem ko se v programu priznava, da so inflacijski pritiski in stalna fiskalna politika konsolidacija potrebni za ohranitev doseganja srednjeročnega cilja. Predvidena strukturna izboljšava zajema le četrtno odstotka BDP skozi celotno programsko obdobje, medtem ko so gospodarske razmere ugodne, Pakt rasti in stabilnosti pa zahteva višjo prilagajanje držav evroobmočja.

Tveganja, povezana s proračunskimi cilji, se bodo vzajemno uravnala 2008, vendar se bodo tudi povečala leta 2009. Proračunska naravnost v programu zato morda ne zagotavlja izpolnitev srednjeročnega cilja leta 2009. Javni dolg zmanjša na manj kot 30 odstotkov BDP, toda proračunski stroški, povezani s staranjem prebivalstva, bodo občutno narasli po letu 2020, kar bo ogrozilo dolgoročno vzdržnost javnih financ v Sloveniji. Danes ti znašajo 18,8 odstotkov BDP, leta 2020 bodo znašali 20,9 odstotkov BDP, 2050 pa 30,1 odstotka BDP (Komisija ocenila programe stabilnosti za Nemčijo, Francijo, Italijo, Slovenijo in Nizozemsko, 2007, str. 5)

Zato Svet poziva Slovenijo; da (i) izkoristi ugodne gospodarske pogoje ter pohiti z doseganjem srednjeročnega cilja z osredotočenjem prizadevanj glede prilagajanja na začetek obdobja; (ii) ob upoštevanju napovedanega povečanja odhodkov v zvezi s staranjem prebivalstva izboljša dolgoročno vzdržnost javnih financ s pospeševanjem pokojninske reforme z dodatnimi ukrepi, ki so posebej usmerjeni v povečanje stopnje zaposlenosti starejših delavcev in spodbujanje razvoja zasebnih pokojninskih varčevalnih shem. Slovenija na te izzive odgovarja z aktivno politiko zaposlovanja, za katero je in bo v letih 2007 in 2008 namenjenih 58,7 odstotkov več sredstev kot leta 2005. S tem se zmanjšuje brezposelnost in povečuje stopnja zaposlenosti, kar ugodno vpliva na javne finance (Komisija ocenila programe stabilnosti za Nemčijo, Francijo, Italijo, Slovenijo in Nizozemsko, 2007, str. 6).

⁴⁰ Delež javne porabe v BDP se bo v Sloveniji zmanjšal z 48,1 odstotka leta 2000 na 45,1 odstotka v letu 2008. Znižanje javne porabe omogoča širjenje zasebnega sektorja in s tem pospešuje gospodarsko rast.

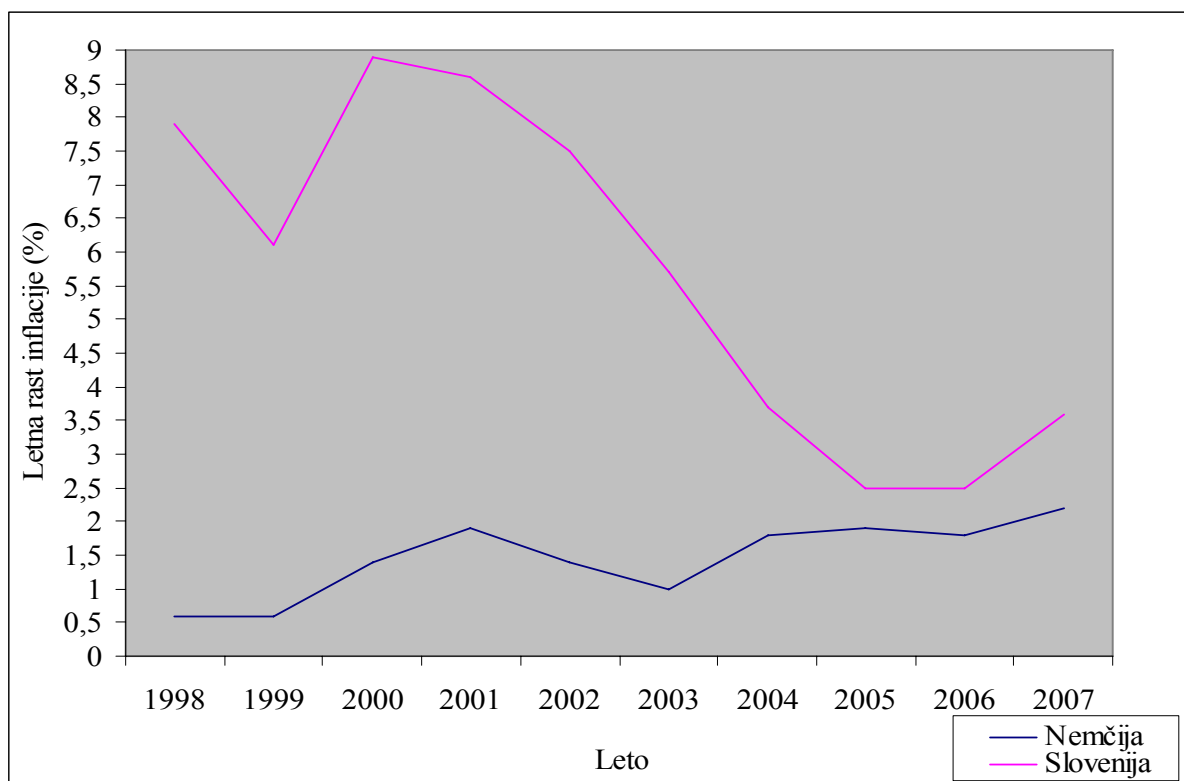
⁴¹ Višja inflacija pomeni tudi povišanje proračunskih prihodkov, zato je imela Slovenija deloma tudi v letu 2007 toliko manjši proračunski primanjkljaj od napovedanega.

4.3.2. Zunanji šoki, notranje slabosti - inflacija

Slovenska inflacija se viša že od marca 2007, tako da je bila julija že štiriodstotna oziroma najvišja med državami trinajsterice z evrom. Slovenija je z julijem prvič preseгла zloglasni maastrichtski kriterij ter za dvakrat preseгла ciljni prag Evropske centralne banke in povprečje EU. Slovenija, kršiteljica zgornje meje dopustne inflacije, ni izpostavljena nevarnosti sankcij, saj je kazen predvidena samo, če dlje časa ne upošteva javnofinančne discipline, ki jo zahteva pakt stabilnosti in rasti, ne gre pa povsem prezreti pomena določil protokola o konvergenčnih kriterijih, ki od članic evrske skupine zahteva, da tudi po prevzemu enotne valute ohranijo doseženo stabilnost cen. Hkrati s trendno rastjo inflacije se gospodarska rast umirja. Kajti to povišano inflacijo bi marsikdo utegnil interpretirat kot učinek uvedbe evra, kar bi bila slaba reklama za evro. Euro je že sam po sebi dežurni krivec za mnoge gospodarske in finančne težave v državah, ki niso bile dovolj disciplinirane pri izvajanju svojih makroekonomskih politik, predvsem na Portugalskem, v Nemčiji in Franciji.

Čeprav je večina letošnjih izvornih inflacijskih pritiskov zunanje narave, pa se ti šoki vse bolj vgrajujejo v cene proizvajalcev. Tako je junija 2007 približno tretjina produktov iz košare življenjskih stroškov imela medletno rast manjšo ali enako dvema odstotkoma, kar dve tretjini produktov pa večjo od dveh odstotkov, pri čemer je okoli dve petini produktov imelo medletno rast celo večjo kot štiri odstotke letno. Septembra so bile cene življenjskih potrebščin glede na predhodni mesec višje za 0,4 odstotke. Na rast so vplivale za 1,2 odstotka višje cene blaga, cene storitev pa so se pocenile. Tudi sprememba medletni rasti cen v obdobju zadnjega leta kaže, da se je kar pri petini produktov iz košare življenjskih stroškov medletna rast povečala za najmanj štiri odstotne točke. Inflacija je v prvih devetih mesecih 2007 v povprečju dosegla 3 odstotke. Inflacija na letni ravni, merjena s harmoniziranim, to je s primerljivim evropskim indeksom, je bila septembra 3,6 odstotna, medtem ko je inflacija v Nemčiji dosegla 2,0 odstotka (glej Sliko 2, na str. 34), v evroobmočju 2,1 odstotka, v EU-27 pa 2,2 odstotka (glej Prilogo 15).

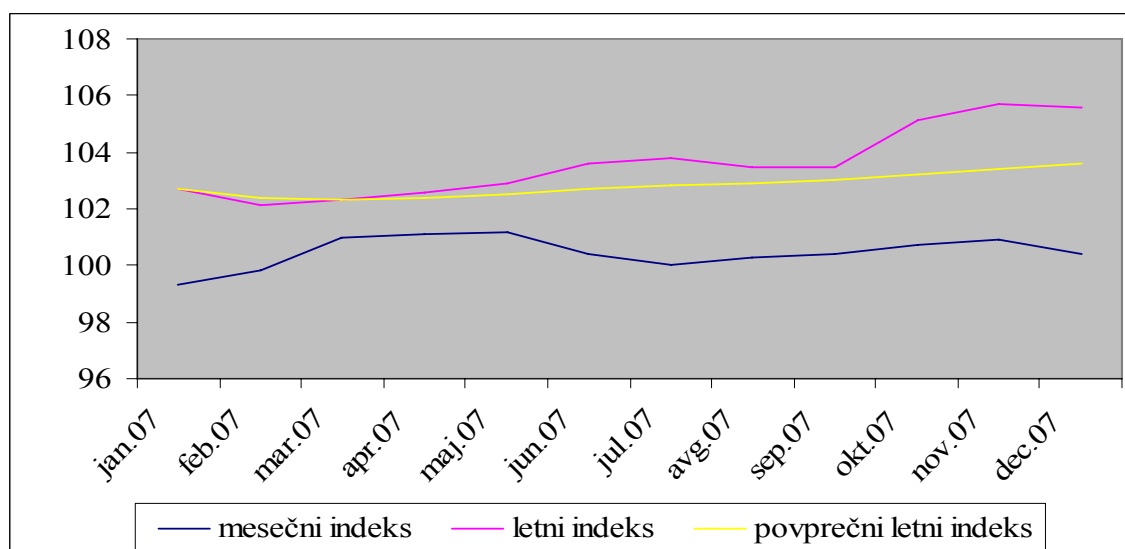
Slika 2: Letna rast inflacije v Nemčiji in Sloveniji (v %), obdobje 1998–2007

Vir: Eurostat, 2007.

Inflacija v Sloveniji je novembra 2007 na medletni ravni zrasla na 5,7 odstotka – zadnjič je bila višja julija 2003, ko je bila šestodstotna (glej Sliko 3). Cene življenjskih potrebščin so se glede na oktober 2007 podražile za 0,9 odstotkov. Inflacija je konec leta 2007 znašala 5,6 odstotkov, kratkoročne rešitve pa so v strogem nadzoru cen in stroškov javnih storitev, zaostritvi pogojev centralne banke glede zadolževanja in obnašanju države, ki ne bi spodbujalo inflacijskih pričakovanj.

Slika 3: Indeks inflacije za obdobje januar 2007 – december 2007

Vir: SURS, 2007.

Vzroki za visoko inflacijo so ciklični in strukturni, nekaj so prispevale tudi visoke cene hrane in nafte, zunanji šoki, posojilna politika bank in proračun. Evropska komisija in Banka Slovenije sta si enotni, da uvedba evra v letu 2007 ni kriva za inflacijski pospešek, saj sta obe ocenili, da naj bi evro konec leta 2007 prispeval le okrog 0,6 odstotne točke k rasti indeksa cen življenjskih potrebščin, merjenim z ICŽP⁴².

Vlada mora čim prej sprejeti načrt reguliranih cen za prihodnji dve leti, in sicer z restriktivnimi usmeritvami na področju gibanja reguliranih cen ter se osredotočiti na fiskalno in strukturno politiko, če se želi izogniti portugalskemu scenariju. Slednja mora dolgoročno zagotavljati popolnoma tržno gospodarstvo, kjer neupravičene podražitve zaradi velike konkurence sploh ne bodo mogoče. Z ustrezno fiskalno politiko naj prispeva k stabilizaciji inflacije v daljšem obdobju, ne sme pa dopustiti, da bi rast plač v javnem sektorju preseгла rast produktivnosti. Slovenija bo v prihodnjih mesecih in letih odvržena resnim tveganjem cenovne nestabilnosti in posledičnega zmanjševanja makroekonomske konkurenčnosti.

Po podatkih statističnega urada so se cene življenjskih potrebščin od januarja do decembra 2007 zvišale za 5,6 odstotkov in leta 2006 za 2,8 odstotka. Razlika med inflacijo v letu 2007 in 2006 je 2,8 odstotne točke (glej Tabela 2, na str. 36). K pospešku inflacije v višini 2,8 odstotne točke je največ pripomogla višja rast cen hrane⁴³ (1,54 odstotne točke ali kar 55 odstotkov celotne inflacijske razlike). Pri ceni hrane so odločilno vplivali začetni imputi kot je pšenica in krmilne rastline, ki sta pomembna dejavnika za predelavo osnovnih živil. Drugi največji prispevek k inflacijski razliki prihaja iz višje rasti cen naftnih derivatov (0,72 odstotne točke ali 26 odstotkov). Cene naftnih derivatov naraščajo predvsem zaradi negotovih razmer v Iraku ter stalnih trenj med Združenimi državami in Iranom. Inflacija naftnih derivatov (tekoča goriva za prevoz in ogrevanje) je v celoti uvožena, saj je posledica višje rasti cen nafte⁴⁴ na svetovnem trgu. Preostale podskupine blaga in storitev so k inflacijski razliki med letoma 2007 in 2006 prispevale precej manjše deleže; prispevek počitnic v paketu, gostinskih storitev in električne energije je bil skupno 0,42 odstotne točke, medtem ko je bil prispevek preostale inflacije le 0,12 odstotne točke (Prispevki k inflaciji v letih 2006 in 2007, 2008).

⁴² Indeks cen življenjskih potrebščin meri spremembe drobnoprodajnih cen izdelkov in storitev glede na sestavo izdatkov, ki jih domače prebivalstvo namenja za nakupe končne potrošnje doma in v tujini – nacionalno načelo porabe.

⁴³ V prvih šestih mesecih 2007 so se cene življenjskih potrebščin povišale za 2,9 odstotka. Skupni prispevek cen hrane k inflaciji v prvem polletju 2007 je dosegel 0,9 odstotne točke, kar je dvakrat več kot v prvem polletju 2006.

⁴⁴ Sod nafte je na začetku leta 2007 stal med 50 in 55 dolarji, konec leta že 95 dolarjev.

Tabela 2: Prispevki k inflaciji v letih 2006 in 2007 (v odstotnih točkah)

Podskupina blaga ali storitev	Prispevek k inflaciji		Razlika (v odstotnih točkah)
	2006	2007	
Hrana	0,56	2,10	1,54
Tekoče gorivo za prevoz in ogrevanje	0,24	0,96	0,72
Počitnice v paketu	0,09	0,28	0,19
Gostinske storitve	0,30	0,45	0,15
Električna energija	0,06	0,14	0,08
Preostalo blago in storitve	1,55	1,67	0,12
Inflacija*	2,8	5,6	2,8

* Indeks cen življenjskih potrebščin

Vir: SURS, Prispevki k inflaciji v letih 2006 in 2007, januar 2008.

Država se lahko proti inflaciji v razmerah nedokončanega prestrukturiranja živilskopredelovalne industrije in splošnega pomanjkanja konkurence kratkoročno učinkovito bojuje le prek varuha konkurence, dolgoročno pa mora olajšati postopke vstopa novih podjetij na trg in spodbujati tuje investicije.

4.4. IZKUŠNJE NEMČIJE Z UVEDBO EVRA IN NJIHOVA APLIKACIJA ZA SLOVENIJO

Vključitev v enotno valuto območje je do konca odpravila denarno suverenost Slovenije ter s tem pomembno povečala relativni pomen fiskalne in strukturnih politik. To predvsem pomeni, da napak in težav, povezanih z makroekonomskim ravnotežjem, ne bo mogla več reševati denarna politika ter da bodo imeli zato napačni ukrepi vlade in drugih ekonomskih akterjev bistveno večje, bolj usodne in težje popravljive posledice. Za uspešno vstopanje na evrsko območje sta kratko- in srednjeročno odločilna javnofinančni položaj države in sposobnost fiskalne politike za odzivnost na eksterne spremembe, ki so v majhnih, odprtih gospodarstvih, kot je Slovenija, potencialno zelo pomembni.

Že pri pripravah na uvedbo evra je Slovenija slovela kot vzoren učenec med novimi državami članicami. Dolgoročno in načrtno je pravilno dosegala vse usmeritve, da je lahko kot prva država članica, ki so pristopile k EU leta 2004, 1. januarja 2007 uvedla evro. Za majhno narodno gospodarstvo, kot je slovensko, je opustitev lastne valute ekonomsko gledano povsem nesporno. Prezem evra je za Slovenijo optimalno valutno področje. Slovensko gospodarstvo je majhno gospodarstvo, ki je zelo povezano z gospodarstvom evropske unije. Poleg tega je tudi struktura slovenskega gospodarstva zelo podobna evropskemu gospodarstvu. Ocenjeno je, da so prihranki zaradi skupne valute večji od enkratnih stroškov prehoda na skupno valuto. Med najpomembnejše prihranke lahko uvrstimo prihranke zaradi zmanjševanja transakcijskih stroškov, prihranke zaradi informacijskih stroškov ter povečanje pritiskov na znižanje cen zaradi njihove transparentnosti.

4.4.1. Mnenja potrošnikov o zamenjavi nacionalne valute z evrom

Zamenjava valute je še posebej za potrošnike velik projekt, ker se je potrebno soočiti s spremembo v mišljenju. V vseh državah evroobmočja se je pojavil velik razkorak med zaznavanjem povišanja cen s strani ljudi in pa dejanskim stanjem. Ta razlika je bila še zlasti izrazita v Nemčiji. Veliko ljudi je bilo že pred uvedbo evra prepričanih, da bo sprejem nove valute povzročil močno povišanje cen. V medijih so se pojavile razširjene diskusije o tem, kako bodo trgovci na drobno in lastniki restavracij izkoristili pretvorbo nacionalne valute v evro za precejšnje zvišanje cen. Takšne in podobne objave je bilo mogoče zaslediti tudi v Sloveniji.

Ugodne ocene o uspešni zamenjavi valute potrjuje posebna raziskava, ki jo je naročila Evropska komisija. Nemoten prehod s tolarja na evro je po bruseljski oceni posledica temeljitih priprav vseh udeležencev, tako v javnem kot v zasebnem sektorju. Po 14. januarju 2007 – koncu obdobja dvojnega obtoka – gotovinskega plačevanja v tolarjih in evrih, je kar 94 odstotkov anketiranih prebivalcev Slovenije imelo v denarnici samo ali večinoma evrske bankovce, 95 odstotkov pa kovance. Delež tistih, ki so tedaj že nehali uporabljati tolarje, je prav tako impresiven, saj je 82 odstotkov vprašanih odgovorilo, da imajo izključno evro bankovce, 81 odstotkov pa kovance nove valute. Po zadnjih podatkih v Nemčiji, v primerjavi s Slovenijo, za nemško marko žaluje 60 odstotkov anketiranih Nemcev, ki na evro še vedno gledajo skeptično. Po podatkih nemške centralne banke se v njenih prostorih dnevno oglasi okoli 1.800 strank, v povprečju pa vsak zamenja 530 nemških mark. Statistično gledano naj bi nemški prebivalci doma imeli 14,4 milijarde nemških mark. Del te vsote je v numizmatičnih zbirkah ali izgubljen oziroma uničen, del pa tudi v tujini, kjer je bila marka vzporedno plačilno sredstvo. Res pa je, da je pri takšnih projekcijah na Slovenijo potrebno upoštevati tudi ozadje posameznega naroda. Nemci so že od nekdaj imeli isti denar, nemško marko, in so potrebovali zelo veliko časa, da so se navadili na novo valuto, veliko tamkajšnjih potrošnikov pa ima probleme še danes. Slovenci pa so bili že kar nekajkrat soočeni z menjavo valute.

4.4.2. Dejansko stanje

V letu 2002 je v Nemčiji znašal indeks cen življenjskih potrebščin v povprečju 1,2 odstotka, v nekaterih sektorjih pa je dosegel tri odstotke. Po ugotovitvah inštituta IFAV⁴⁵ se je predvsem zaradi uvedbe evra podražilo 18.000 izdelkov za vsakdanjo rabo. V restavracijah in kavarnah so med junijem 2001 in februarjem 2002 cene zrasle od 0,52 do 29,14 odstotkov. Cene storitvene dejavnosti pri frizerjih, v avtopralnicah in kemičnih čistilnicah so se zvišale v trenutku sprejema nove valute. Za čiščenje hlač je bilo po 1. januarju 2002 potrebno odšteti kar 48 odstotkov več kot pred uvedbo evra. V prodaji na drobno so cene naraščale že ves čas v letu 2001, ob zamenjavi valute pa so se celo nekoliko znižale (Chlumsky, Engelhardt, 2002, str. 25).

⁴⁵ Institut für Angewandte Verbraucherforschung.

Nad podražitvami v evrih se niso jezili samo Nemci, temveč tudi Slovenci. Podražitve so tik pred novoletnimi prazniki 2006 in v začetku leta 2007 zaznali predvsem v gostinstvu. Podražile so se malice, kosila, kava, čaj, pijače (glej Prilogo 16). V strukturi prejetih obvestil o podražitvah se jih je dobrih 35 odstotkov nanašalo na izdelke, skoraj dve tretjini pa na storitve. V gostinstvu je bilo kar 78 odstotkov podražitev na račun pijače, drugo na račun hrane. Med pijačami sta v osredju kava in čaj, sledi pivo in druge alkoholne pijače. Kava in čaj sta se večinoma podražila za več kot deset pa do 25 odstotkov. Cene kave se v Sloveniji gibljejo med 63 centi in 2,3 evra. Še bolj skrb zbujajoče pa je, da se po nepreverjenem obvestilu potrošnikov gostinci v nekaterih okoljih dogovarjajo, da bodo družno dvignili cene za skoraj tretjino. Na seznamu podražitev so tudi bančne storitve. Za skoraj 50 odstotkov je dražji plačilni nalog po spletu pri Volksbanki, Banka Koper je za dobro petino podražila dvig gotovine na bankomatu druge banke, Probanka pa je to tarifo uvedla na novo. Tako so od novembra 2005 (banke so se s krepkimi podražitvami podvzale prve) v bankah našteali skupaj 14 podražitev, od tega je najvišja kar 252-odstotna (spletni plačilni nalog pri NKBM).

Zveza potrošnikov Slovenije je v dobrih desetih dneh po uvedbi evra prejela 750 elektronskih pisem o censkih premikih na trgu. Petintrideset odstotkov podražitev pripada izdelkom, drugo so storitve. V gostinstvu so vzrok za podražitev v skoraj štirih petinah pijače, od tega se kot največkrat podražena napitka (69 odstotkov) navajata kava in čaj, ki sta se marsikje podražila tudi za več kot polovico (glej Prilogo 17).

Nasprotno temu je po statističnih podatkih v Nemčiji inflacija konec leta 2001 znašala 1,4 odstotka, z uvedbo evra januarja 2002 pa 2,1 odstotka. Večina povišane inflacije je bila pojasnjena z običajnimi inflacijskimi dejavniki, uvedba evra pa je povzročila dvig letne inflacije le za 0,3 odstotne točke (Chlumsky, Engelhardt, 2002, str. 17). Tudi v Sloveniji evro ni povzročil splošne rasti cen. Prej bi lahko rekli, da je šlo za psihološki učinek. Po analizah na Uradu za makroekonomske analize in razvoj se vsak mesec spremeni približno 30 odstotkov cen. Izjema pri podražitvah so gostinske storitve, ki so k inflaciji prispevale manj kot 0,2 odstotka.

V Sloveniji je možno posledice podražitve pripisati dražjim surovinam, ki jih zaradi nezadostne domače pridelave živilska podjetja kupujejo na evropskem in svetovnem trgu. Glede na to, da je Slovenija neto uvoznica hrane jo zadevajo vse spremembe cen na svetovnih trgih⁴⁶. Na ceno živil vplivajo tudi vremenske razmere in z njim slabša letina. Pod vplivom svetovnih cen surovin so tudi sektorji proizvodnje pijač, zlasti piva, proizvodnja brezalkoholnih pijač pa je odvisna od razmer na trgu sadja. Slabša letina jabolk v EU je cene jabolčnega koncentrata zvišala za 30 odstotkov. Zaradi neugodnih razmer se je v zadnjem letu cena pomarančnega koncentrata zvišala kar za 187 odstotkov.

Vsekakor pa v Sloveniji ni bilo moč zabeležiti samo podražitev ampak tudi pocenitve ob uvedbi evra. Storitve čezmejnega nakazila v evrih znaša samo desetino stroška, kot ga je bilo

⁴⁶ Krmna pšenica se je od avgusta do prvega tedna v decembru 2006 podražila za 141 odstotkov, krušna pšenica za 39 odstotkov, koruza za dobrih 37 odstotkov, soja (od oktobra do novembra) pa za 24,5 odstotka.

treba plačati ob uvedbi evrske gotovine pred šestimi leti. Porabniki in podjetja so morali leta 2001 tako za 100 evrov (23.640 tolarjev) vredno čezmejno nakazilo v povprečju odšteti 24 evrov stroškov (5.751 tolarjev), zdaj pa strošek znaša povprečno 2,50 evra (599 tolarjev). Kljub temu med članicami evrskega območja še ostajajo velike razlike.

Evro je tako Nemčiji kot tudi Sloveniji med drugim pripomogel k lažji primerjavi cen v državah t.i. območja evra, večji konkurenčnosti kot posledici primerljivejših cen v območju evra, oblikovanju stabilnejšega okolja za celotno gospodarstvo, ker enotna valuta odpravlja tečaj tveganja in stroške menjave denarja, večji izbiri različnih oblik varčevanja in lažjemu najemanju posojil na večjem in likvidnejšem finančnem trgu in odpravi stroškov zaradi menjave denarja in težav z iskanjem menjalnic pred potovanji. Nemškim in slovenskim podjetjem, ki več kot polovico trgovske menjave opravijo z evroobmočjem, je uvedba evra prinesla poenostavitev operativnega poslovanja, znižanje transakcijskih stroškov, manjša tečajna tveganja, preglednejše cene pri kalkulacijah, enostavnejšo primerljivost finančnih izkazov in okrepljeno ponudbo finančnih produktov.

5. SKLEP

Gladkost menjave nacionalnih valut je bila v dvanajstih državah, ki so prevzele evro, odvisna predvsem od splošnega gospodarskega stanja in vodenja nacionalnega projekta uvedbe skupne valute v posamezni državi. Medtem ko Nemčija že od vsega začetka stremi k uresničevanju Lizbonske strategije, po kateri naj bi EU do leta 2010 postala najkonkurenčnejše na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, se bo Slovenija zapisala v zgodovino kot država pionirka, ki je kot prva med članicami, ki so leta 2004 pristopile k EU, prevzela evro. Slovenski prehod na evro je zgodovinski dogodek za evropsko ekonomsko in denarno unijo, ki se je po letu 2002 prvič povečala za novo članico.

Med pozitivne posledice prevzema evro sodijo povečanje tujih in domač naložb in s tem večje zaposlovanje, cenejše in lažje poslovanje, nižje obrestne mere, manjši stroški transakcij, ki bodo povečali gospodarsko rast in konkurenčnost, pričakovati je večjo produktivnost in preglednost cen. Poleg tega naj bi uvedba evra povečala evropsko identiteto Slovencev, ki naj bi se posebej bolj čutili Evropejce. Slovenija naj bi odslej uživala prednosti nizke inflacije in stabilnosti, ki jo ponuja Evropska centralna banka. Po drugi strani pa bo mogla poskrbeti za ustrezno fiskalno in strukturno politiko za povečanje konkurenčnosti in rasti. Za uspešno bivanje Slovenije v EU in EMU bo morala Slovenija izvesti številne ukrepe, saj jo v procesu realne konvergence postopoma dohitevajo in tudi že prehitevajo »manj« razvite države članice, ki so sočasno s Slovenijo vstopile v EU. Slovenija je in bo podobno kot vse države EU podvržena stalnim strukturnim spremembam, ki izboljšujejo učinkovitost delovanja gospodarstva, zato mora Slovenija zagotoviti učinkovito delovanje konkurence na trgih proizvodov. Vse aktivnosti, ki jih bo Slovenija morala izvesti v procesu realne konvergence, morajo biti tudi v duhu Lizbonske strategije, ki spodbuja trajnostno gospodarsko rast in povečanje zaposlenosti. Gospodarska rast mora biti vzdržna, ob tem pa bi morala Slovenija še

znižati tako inflacijo kot javnofinančni primanjkljaj. Nujna sta večja prilagodljivost plač in večja produktivnost, Slovenija mora obvladati položaj v zvezi s starajočim se prebivalstvom, zato mora izvesti veliko reformskih ukrepov. Potrebne so fiskalne in strukturne reforme, ki bodo pripomogle k uspešnemu sodelovanju v območju evra. Slovenija mora čim prej izboljšati dolgoročno vzdržnost javnih financ z reformo pokojninskega in zdravstvena sistema in zmanjšati strukturni javnofinančni primanjkljaj. Cilj, da Slovenija do leta 2013 doseže povprečno razvitost EU-25, je več kot ambiciozen.

Druga plat evra pa je manj svetla, izkušnje z evrom med prebivalci držav, ki so ga uvedle, niso samo pozitivne. Obletnica velikega poka marsikje na območju evra obuja trpke spomine. Kritike na račun zvišanja cen je mogoče zaslediti v Nemčiji, kjer bi 58 odstotkov državljanov namesto evra, ki mu prav zaradi podražitve rečejo kar »teuro«, raje uporabljalo dobro staro marko. Tudi v Sloveniji evro povzroča podražitve, ki so se začele že pred začetkom dvojnega označevanja v marcu 2006. Nova valuta je prinesla veliko podražitev: z neupravičenim zaokroževanjem navzgor; z oblikovanjem cen na novih psiholoških mejah, čez čas pa je marsikateri artikel imel enako nominalno ceno kot prej (ali skoraj stodontno višjo ceno); s skritimi podražitvami, ki so bile razložene kot sezonske spremembe ali pa so izrabljale pozabljenost kupcev – cene oblačil in obutev, hotelske storitve, prevozi s taksijem itd. Prehod na evro je v Nemčiji k skupni rasti cen prispeval 0,3 odstotne točke v Slovenija pa 0,6 odstotne točke. S problemom, s katerim se sooča Slovenija po uvedbi skupne valute, je rast inflacije, ki je konec leta 2007 na letni ravni znašala 5,6 odstotkov. To je slab zgled za preostale kandidatke za sprejem v evrsko območje. Kljub prizadevanjem se Slovenija ni mogla izogniti problemom, s katerimi so se srečevale članice evroobmočja, ki so prve prevzele evro.

Evropska komisija je ob pregledu posodobljenih programov stabilnosti ugotovila, da se strukturne proračunske prilagoditve že odvijajo v Nemčiji. Toda potrebno bi bilo večje prizadevanje, da se zagotovi, da bo srednjeročni proračunski cilj dosežen. Nemčija bi morala po zmanjšanju čezmernega primanjkljaja narediti večje proračunske prilagoditve za doseg svojih srednjeročnih ciljev v skladu s Paktom stabilnosti in rasti, ki določa, da bi morale biti letno izboljšanje strukturnega primanjkljaja višje od 0,5 odstotkov BDP, kot je bilo v ugodnih gospodarskih razmerah. Komisija ob preučitvi prvega slovenskega programa stabilnosti pozdravlja priznavanje njene potrebe po stalni fiskalni konsolidaciji, toda meni, da mora biti ritem prilagajanja okrepljen in koncentriran na začetek obdobja. Najvišji cilj gospodarske politike ostaja ustvarjanje pogojev za hitro in stalno rast blaginje v Sloveniji nad povprečjem razširjene EU: do leta 2013 želi Slovenija preseči povprečje EU. Makroekonomsko je nova valuta opravičila svoj obstoj, saj je stabilna valuta, ki ima veljavo v svetu.

LITERATURA

1. Beetsma M. W. J. Roel, Deburn Xavier: Implementing The Stability and Growth Pact – enforcement and procedural flexibility. Frankfurt : ECB, 2005. 55 str.
2. Blyumental Svetlana: The Stability and Growth Pact – An Analysys of the Pros and Cons. Magisterarbeit. Konstanz : Universität Konstanz, 2004. 67 str.
[URL: <http://www.ub.uni-kostanz.de/v13/voltexte/2005/1462/pdf/Blumenthal.pdf>], 2004.
3. Boden Martina: Evropa, naša preteklost in sedanjost. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2004. 533 str.
4. Buitter H. Willem: How to Reform the Stability and Growth Pact. 18 str.
[URL: <http://www.nber.org/%7Ewbuitter/banker.pdf>], 13.1.2003.
5. Buitter H. Willem: Ten Commandments for a Fiscal Rule in the E(M)U. 30 str.
[URL: <http://www.nber.org/%7Ewbuitter/orep.pdf>], 13.1.2003a.
6. Bünger Klaus, Von Hagen Jürgen, Strauch Rolf: German Public Finances: Recent Experience and Future Challenges. Bonn : Centre for European Integration Studies, 2005. 44 str.
7. Calmfors Lars: Revidirani pakt stabilnosti in rasti – kritična ocena. Majhna gospodarstva v evroobmočju: problemi, izzivi in priložnosti. Bančni vestnik, Ljubljana, 55(2006), 11, str. 23–27.
8. Chlumsky Jürgen, Engelhardt Nadine: Ein Jahr Euro – ein Jahr Teuro?. Wiesbaden : Statistisches Bundesamt. 23 str.
[URL: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Preise/Verbraucherpreise/WarenkorbWaegungsschema/EuroTeuroJahr,property=file.pdf>], 2002.
9. Chlumsky Jürgen, Engelhardt Nadine, Buchwald Wolfgang: Sechs Monate Euro – Eine Zwischenbilanz der amtlichen Preisstatistik. Wiesbaden : Statistisches Bundesamt. 27 str.
[URL: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Preise/Verbraucherpreise/WarenkorbWaegungsschema/EuroTeuroMonat,property=file.pdf>], 2002.
10. Francke Hans – Hermann, Ketzler Eberhart, Kotz Hans Helmut: Europähische Währungsunion. Berlin : Dunker & Humblut, 1998. 215 str.
11. Gaspari Mitja: Sloveniji je uspelo prevzeti evro na podlagi nacionalnega konsenza. Bančni vestnik, Ljubljana, 56(2007), 4, str. 11–17.
12. Gupta Gouri: The Stability and Growth Pact: Why, why not and what are the alternatives?. Humboldt : Universität zu Berlin. 84 str.
[URL: <http://www.wiwi.huberlin.de/wpol/tml/diplom/pdf/The%Stability%20and%Growth%20Pact.pdf>], 2.7.2003.
13. Lavrač Vladimir: Projekt evro: rekordna hitrost in moč razuma. Delo, Ljubljana, 20.1.2007.

14. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana : GV Založba, 2002. XXI, 682 str.
15. Ongena Hedwig, Winkler Bernhard: Fiscal policy in EMU. The economics of the European Union: policy and analysis, Oxford, 20(2001), 3, str. 314–349.
16. Schwarzer Daniela: Fiscal Policy Co-ordination in the European Monetary Union. Baden–Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2006. 203 str.
17. Selmayr Martin: Das Recht der Wirtschafts- und Währungsunion. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2002. 488 str.
18. Senjur Marjan: Pakt stabilnosti in rasti je treba spremeniti. Finance, Ljubljana, 2005. 19, str. 8–9.
19. Tietmeyer Hans: Herausforderung Euro: wie es zum Euro kam und was er für Deutschlands Zukunft bedeutet. München : Carl Hansen Verlag, 2005. 330 str.
20. Vezjak Karmen: Euro ali evro?. Pravna praksa, Ljubljana, 26(2007), 1, str. 14–15.
21. Waigel Theo: Stability Pact for Europe. Communication to the Ecofin Council. 28 str. [URL: http://www.ecu_activities.be/1996_2/ecofin.htm], november 1995.
22. Werner Pierre: Report to the council and the Commission on the relasiation by stages of Economic and Monetary union in the Community – 'Werner Report'. Archive of european Integration. University of Pittsburgh : European Communities. 65 str. [URL: <http://aei.pitt.edu/archive/00001002>], 1970.

VIRI

1. 2005 hält Deutschland den Stabilitäts- und Wachstumspakt der EU wieder ein. REGIERUNGonline. Berlin. [URL: <http://bundesregierung.de/servlet/init.cms.layout.layoutServlet?global.naviknoten>], 1.12.2004.
2. Bruselj pritiska na članice EU, tudi Slovenijo, zaradi javnih financ. Delo, Ljubljana. [URL: <http://www.delo.si/article.print.php?ID=219368>], 13.6.2007.
3. CEE Report. Wien : UniCredit Group/Bank Austria Creditanstalt, III/2007, 67 str.
4. Commission adopts report on government finances in Germany as a first step of the Excessive Deficit Procedure. Brussels : European Commission, 2002. 3 str.
5. Denar na naših tleh. [URL: http://users.volja.net/andrej_99/Denar_pri_nas/Zgodovina.html], 18.8.2007.
6. Der Weg zur neuer Währung. [URL: <http://www.taz.de/pt/.nf/spText.Name,euro.idx,o>], 14.2.2007.
7. Die Euro Bargeldeinführung. Berlin : Bundesverband Deutscher Banken. 68 str. [URL: http://www.bdb.de/download/broschueren/BdB_DFA_Euro.pdf], 2001.
8. Die heiße Phase der EURO-Bargeldeinführung. Frankfurt am Main : Deutsche Bundesbank. 20 str. [URL: http://www.bundesbank.de/download/bargeld/pdf/euro_2002_5.pdf], 2001.
9. Economic and Monetary Union: Compilation of Community legislation. European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1999. 258 str.

10. Economic Forecasts. European Commission. 146 str.
[URL: [http://europa.eu.int/comm/economy_finance\(publications/european_economy/2003/ee503en.pdf\)](http://europa.eu.int/comm/economy_finance(publications/european_economy/2003/ee503en.pdf))], 2003.
11. Ekonomska in monetarna unija. Ljubljana : Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=188>], 20.8.2006.
12. EUROPA - Splošno poročilo o dejavnostih Evropske unije 2005. Luxembourg : Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. 177 str.
[URL: <http://europa.eu/generalreport/sl/rg2005.pdf>], 2006.
13. EUROPA – Splošno poročilo o dejavnostih Evropske unije 2006. Bruselj : Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. 225 str.
[URL: <http://europa.eu/generalreport/sl/rg2006sl.pdf>], 2007.
14. Eurosistem. Ljubljana : Evropska centralna banka, 2006. 34 str.
15. Eurostat.
[URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>], 13.1.2008.
16. Euro – moj denar. Ljubljana : Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji.
[URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/the_euro/index_sl.htm?cs_mid=2946], 2006.
17. Euro - za vse nas. Ljubljana : Urad Vlade Republike Slovenije za informiranje, 2006. 12 str.
18. Evroskupina bo pozorneje spremljala razvoj v svojih članicah.
[URL: <http://www.evro.si/za-novinarje/novice/2007-02-26>], 26.2.2007.
19. Faze uvedbe evra v Sloveniji. Ljubljana : Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=178>], 2.9.2007
20. Indeks cen življenjskih potrebščin. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1371], 28.12.2007.
21. Prispevki k inflaciji v letih 2006 in 2007.
[URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1476], 26.2.2008.
22. Introduction of the Euro in the New Member States. Flash Eurobarometer. Bruselj : European Commission, 2006. 128 str.
23. Komisija ocenila programe stabilnosti za Nemčijo, Francijo, Italijo, Slovenijo in Nizozemsko. Bruselj : Komisija Evropskih skupnosti. 9 str.
[URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/doctype/ca_en.htm], 2007.
24. Krepitev gospodarskega vodenja in pojasnitev izvajanja Pakta stabilnosti in rasti. Bruselj : Komisija evropskih skupnosti.
[URL: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2004\)0581_/com_com\(2004\)0581_sl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2004)0581_/com_com(2004)0581_sl.pdf)], 3.9.2004.
25. Kriteriji za uvedbo evra. Ljubljana : Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/evro/kriteriji.html>], 1.2.2007.
26. Načrt uvedbe evra v Republiki Sloveniji. Prva dopolnitev. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, Banka Slovenije, 2005. 25 str.

27. Odnos državljanov in državljanek do uvedbe evra v Sloveniji (II.). Ljubljana : Ninamedia, Banka Slovenije, 2006. 18 str.
28. Preventivna veja Pakta stabilnosti in rasti mora postati učinkovitejša. Bruselj : Komisija Evropskih skupnosti.
[URL: <http://europa.eu/...07/811&format=PDF&aged=0&Language=SL&guiLanguage=en>], 13.6.2007.
29. Probleme bei der Bargeldeinführung.
[URL: <http://www.diht.de/inhalt/download/euro2001>], 2001.
30. Public Finances in EMU. Brussels : European Commission. Directorate-general for Economic and Financial Affairs. 320 str.
[URL: http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/2004/ee304en.pdf], 2004.
31. Public finance in EMU. Bruselj : European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. 291 str.
[URL: http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/2005/ee305en.pdf], 2005.
32. Richtige Preisauszeichnung während der Übergangsphase. Stuttgart : Euro Info Center Stuttgart bei der Handwerkskammer Region Stuttgart.
[URL: http://www.hwk-stuttgart.de/aktuell/aktuell_sonderthema9_2001_euro-news_13678.shtml], 25.7.2007.
33. Slovenija jutri – država blaginje. Ljubljana : Urad vlade RS za informiranje, 2006. 20 str.
34. Slovenija v Evropski uniji. Ljubljana : Urad vlade RS za informiranje, 2001. 140 str.
35. Statistični urad Republike Slovenije
[URL: <http://www.stat.si>], 28.2.2008.
36. Šoštarč Marjeta: Hrano dražijo surovine, ne prihajajoči evro. Delo, Ljubljana, 20.12.2006, str. 8.
37. Tečaji zamenjave med valutami in evrom. Ljubljana : Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/orodja/preracun-evra.asp?MapaId=17>], 4.1.2008.
38. The Growth and stability Pact.
[URL: <http://www.eurotreaties.com/emupact.html>], 2003.
39. The situation of Germany and France in relation to their obligations under the excessive deficit procedure following the judgement of the Court of Justice – Communications from the Commission to the Council. Brussels : Commission of the European Communities, 2004. 8 str.
40. Uredba sveta o spremembi Uredbe (ES) št. 1466/97 o okrepitvi nadzora nad proračunskim stanjem ter o nadzoru in usklajevanju gospodarskih politik. Bruselj : Komisija evropskih skupnosti, 2005.
41. Zveza potrošnikov Slovenije.
[URL: <http://www.zps.si>], 18.2.2008.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Dolgoročna obrestna mera (v %), obdobje 2002–2006.....	2
Priloga 2: Menjalna razmerja med valutami držav članic in evrom od 1. januarja 1999.....	2
Priloga 3: Javnofinančni primanjkljaj (v % BDP), obdobje 1998.....	2
Priloga 4: Rast BDP (%), obdobje 1998–2006	3
Priloga 5: Javni dolg (v % BDP), obdobje 1998–2006	3
Priloga 6: Letna stopnja podražitev (v %), obdobje maj 2001–maj 2002.....	3
Priloga 7: Seznam podražitev izdelkov in storitev razvrščenih v 35 skupin (v %).....	4
Priloga 8: Letna stopnja podražitev (v %), obdobje oktober 2001–oktober 2002	5
Priloga 9: Postopek presežnega primanjkljaja za Francijo in Nemčijo.....	5
Priloga 10: Menjalno razmerje SIT/EUR, obdobje 2002–2009.....	5
Priloga 11: Začetni sveženj evrokovancev za pravne osebe	5
Priloga 12: Začetni sveženj evrokovancev za fizične osebe	6
Priloga 13: Podražitve osnovnih živil (v %), obdobje september 2007–oktober 2007.....	6
Priloga 14: Makroekonomski kazalniki za Slovenijo	6
Priloga 15: Letna rast inflacije v EU, Nemčiji in Sloveniji (v %), obdobje 1998–2006.....	6
Priloga 16: Podražitve pijač v gostinskih lokalih (v %), december 2006–februar 2007.....	7
Priloga 17: Največje podražitve na črnem seznamu ZPS (v %), december 2006–februar 2007	7

Priloga 1: Dolgoročna obrestna mera (v %), obdobje 2002–2006

	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	/	/	/	/	4,08
EU-25	/	4,34	4,44	3,70	4,03
EU-15	4,92	4,23	4,26	3,59	3,92
Nemčija	4,78	4,07	4,04	3,35	3,76
Slovenija	/	6,40	4,68	3,81	3,85

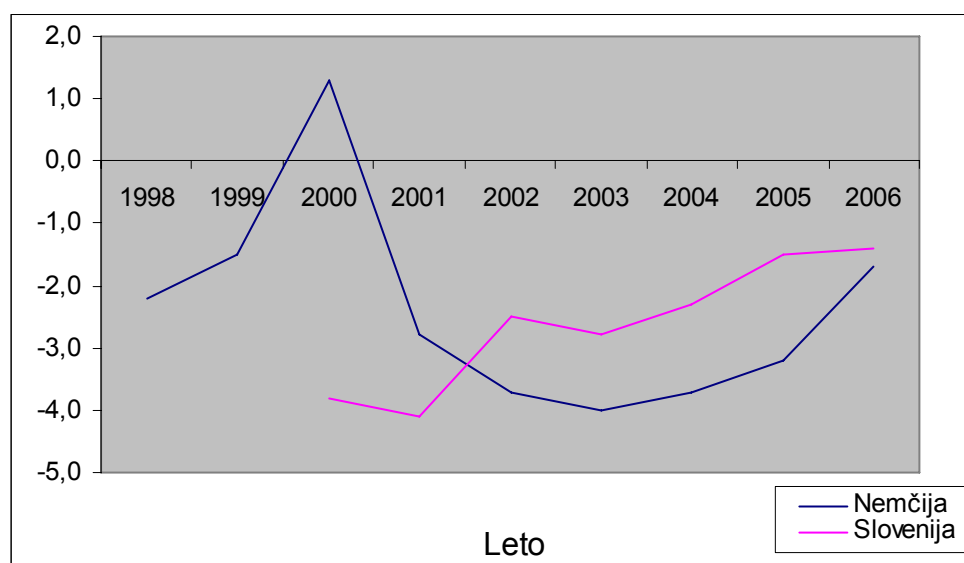
Vir: Eurostat, 2007.

Priloga 2: Menjalna razmerja med valutami držav članic in evrom od 1. januarja 1999

1 EUR =	40,3399	BEF belgijski frank
=	1,95583	DEM nemška marka
=	340,750	GRD grška drahma
=	166,386	ESP španska pezeta
=	6,55957	FRF francoski frank
=	0,787564	IEP irski funt
=	1936,27	ITL italijanska lira
=	40,3399	LUF luksemburški frank
=	2,20371	NLG nizozemski guldni
=	13,7603	ATS avstrijski šiling
=	200,482	PTE portugalski escudo
=	5,94573	FIM finska marka
=	239,640	SIT slovenski tolar
=	0,429300	MTL malteška lira
=	0,585274	CYP ciprski funt

Vir: Tečaji zamenjave med valutami in evrom, Banka Slovenije, januar 2008.

Priloga 3: Javnofinančni primanjkljaj (v % BDP), obdobje 1998–2006

Vir: Eurostat, 2007.

Priloga 4: Rast BDP (%), obdobje 1998–2006

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	2,9	3,0	3,9	2,0	1,2	1,3	2,5	1,8	3,0
EU-25	3,0	3,1	3,9	2,0	1,2	1,3	2,4	1,8	3,0
EU-15	2,9	3,0	3,8	1,9	1,1	1,1	2,3	1,6	2,8
Nemčija	2,0	2,0	3,2	1,2	0,0	-0,2	1,1	0,8	2,9
Slovenija	3,9	5,4	4,1	3,1	3,7	2,8	4,4	4,1	5,7

Vir: Eurostat, 2007.

Priloga 5: Javni dolg (v % BDP), obdobje 1998–2006

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-27	/	/	/	/	/	61,8	62,2	62,9	61,7
EU-25	67,5	66,7	62,9	62,0	60,4	62,1	62,5	63,3	62,2
EU-15	68,9	67,9	64,1	63,1	61,5	63,1	63,3	64,4	63,3
Nemčija	60,9	61,2	60,2	59,6	60,3	63,9	65,7	67,9	67,9
Slovenija	23,6	24,9	27,4	28,4	29,1	28,6	28,9	28,4	27,8

Vir: Eurostat, 2007.

Priloga 6: Letna stopnja podražitev (v %), obdobje maj 2001–maj 2002

Proizvodna skupina	Letna stopnja inflacije od maja 2001 do maja 2002 (v %)
Trajno mleko	6,8
Sladkor	-0,7
Mlečna čokolada	5,1
Kemična čistilnica	4,1
Frizerske storitve	3,7
Barvni televizor	-1,9
Moške nogavice	1,8
Dnevni časopis	3,9
Zobna pasta	3,8

Vir: Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 12.

Priloga 7: Seznam podražitev izdelkov in storitev razvrščenih v 35 skupin (v %)

Izdelek/storitev	Letna stopnja podražitev (maj 2002)	Letna stopnja podražitev (januar 2002)
Homogenizirano mleko	6,8	14,6
Vstopnica za kino	5,2	5,5
Mlečna čokolada	5,1	4,2
Motorno olje	4,2	4,8
Pivo	4,1	4,1
Kemično čiščenje	4,1	4,2
Časopis	3,9	4,4
Avtopralnica	3,9	4,0
Zobna pasta	3,8	3,3
Električni aparat za striženje las	3,7	4,1
Nočitev z zajtrkom	3,0	3,2
Filter za kavo	2,5	1,6
Hlačne nogavice	2,4	3,6
Pisemska ovojnica	2,4	2,5
Dnevna krema	2,2	1,9
Moške nogavice	1,8	2,8
Sedežno pohištvo	1,8	2,1
Jajčni rezanci	1,7	4,1
Baterija znamke Monozelle	1,6	1,0
Salonarji	1,4	2,4
Mineralna voda	1,4	2,0
Hrana za pse	1,2	0,9
Belo vino	0,8	0,7
Špinača (zamrznjena)	0,7	3,9
Salama	0,5	5,8
Kavni avtomat	0,0	0,0
Avto (za igro)	0,0	-0,1
Toaletni papir	-0,5	1,1
Sladkor	-0,7	2,5
Pralni stroj	-0,9	-0,6
Ženski pulover	-1,1	-0,2
Barvni televizor	-1,9	-3,0
Kava v zrnu	-3,3	-2,1
Filmska kamera	-3,5	-3,5
Maslo	-5,1	-2,5
Povprečje	1,5	2,3

Vir: Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 14.

Priloga 8: Letna stopnja podražitev (v %), obdobje oktober 2001–oktober 2002

	Letna stopnja inflacije od oktobra 2001 do oktobra 2002 (v %)	Ocenjen vpliv evro induciranih sprememb cen (v odstotnih točkah)
Mlečna čokolada	3,7	2,7
Frizerske storitve	3,4	0,5
Barvni televizor	-2,7	-0,4
Zobna pasta	0,8	0,1
Trajno mleko	-4,5	-1,6

Vir: Chlumsky, Engelhardt, Buchwald, 2002, str. 13.

Priloga 9: Postopek presežnega primanjkljaja za Francijo in Nemčijo

	Leto nastanka presežnega primanjkljaja	Identifikacija presežnega primanjkljaja	Rok za sprejem ukrepov	Leto odprave presežnega primanjkljaja
Francija	2002 (3,4%)	3.6.2003	3.10.2003	2005
Nemčija	2002 (3,7%)	21.1.2003	21.5.2003	2005

Vir: Economic Forecasts, 2003, str. 135.

Priloga 10: Menjalno razmerje SIT/EUR, obdobje 2002–2009

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Menjalno razmerje SIT/EUR	226,2	233,7	238,9	239,64	239,61	EUR	EUR	EUR

Vir: CEE Report, 2007, str. 31.

Priloga 11: Začetni sveženj evrokovancev za pravne osebe

Apoen €	Št. kovancev	Vrednost v €	Vrednost v sit
2	25	50	11.982,00
1	75	75	17.973,00
0,50	80	40	9.585,60
0,20	80	16	3.834,24
0,10	120	12	2.875,68
0,05	100	5	1.198,20
0,02	100	2	479,28
0,01	100	1	239,64
Skupno	680	201,00	48.167,64

Vir: Evro – moj denar, 2006.

Priloga 12: Začetni sveženj evrokovancev za fizične osebe

Apoen €	Št. kovancev	Vrednost v €	Vrednost v sit
2	2	4	958,60
1	4	4	958,60
0,50	4	2	479,30
0,20	7	1,4	335,50
0,10	6	0,6	143,80
0,05	6	0,3	71,90
0,02	7	0,14	33,50
0,01	8	0,08	19,20
Skupno	44	12,52	3000,30

Vir: Euro – moj denar, 2006.

Priloga 13: Podražitve osnovnih živil (v %), obdobje september 2007–oktober 2007

	% podražitve	Mesec podražitve
Kruh, pekovski izdelki	10-15	september
Jajca	11	september
Mleko, mlečni izdelki	10-15	oktober
Perutninsko meso in izdelki	10-12	oktober
Sveže meso, izdelki	12	oktober

ZPS – spremljanje cen Zveze potrošnikov Slovenije

Vir: Zveza potrošnikov Slovenije, 2007.

Priloga 14: Makroekonomski kazalniki za Slovenijo

	2005	2006	2007	2008	2009
Nominalni BDP (mrd. EUR)	27,6	29,7	32,2	34,5	36,9
BDP na prebivalca (EUR)	13805	14807	16027	17162	18317
Realni BDP (%)	4,0	5,2	5,7	5,0	4,8
Inflacija (%; letno povprečje)	2,5	2,5	3,6	2,2	2,1
Stopnja brezposelnosti (%)	6,5	6,0	5,5	5,3	5,1
Tuje neposredne investicije	1,6	1,0	1,2	1,4	1,6
Proračunski saldo/BDP (%)	-1,5	-1,4	-1,6	-1,8	-1,5
Javni dolg/BDP (%)	28,4	27,8	27,2	26,9	26,6
Tuje premoženje/BDP (%)	71,0	80,3	86,9	92,7	97,5

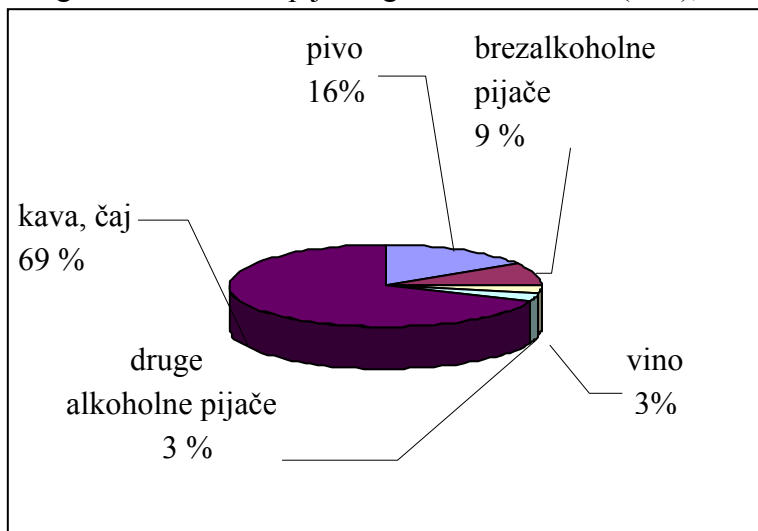
Vir: CEE Report, 2007, str. 30.

Priloga 15: Letna rast inflacije v EU, Nemčiji in Sloveniji (v %), obdobje 1998–2006

Inflacija	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	1,1	1,1	2,1	2,3	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	3,1
Nemčija	0,6	0,6	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,2
Slovenija	7,9	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,6

Vir: Eurostat, 2007.

Priloga 16: Podražitve pijač v gostinskih lokalih (v %), december 2006–februar 2007

ZPS – spremljanje cen Zveze potrošnikov Slovenije (december 2006–februar 2007)

Vir: Zveza potrošnikov Slovenije, 2007.

Priloga 17: Največje podražitve na črnem seznamu ZPS (v %), december 2006–februar 2007

Odstotek podražitve (dec 2006/jan 2007)	Storitev	Ponudnik
60	Izposoja drsalk	Zunanje drsališče v Tivoliju, Ljubljana
60	Letna članarina	Društvo Bodifit, Maribor
54	Tropical cocktail	Gostišče Lipa, Terme Olimia
50	Plačilni nalog po spletu	Volksbank

ZPS – spremljanje cen Zveze potrošnikov Slovenije (december 2006–februar 2007)

Vir: Zveza potrošnikov Slovenije, 2007.